

PLAN JAVNOG ZDRAVLJA

OPŠTINE TUTIN

2021 – 2026

SADRŽAJ

Uvod -Uvodna reč PREDSEDNIKA OPŠTINE.....	3
Savet za zdravlje	4
Metodologija rada	4

DEO PRVI: ZDRAVSTVENI PROFIL OPŠTINE TUTIN

1.PODACI O TERITORIJI OPŠTINE TUTIN.....	6
Prirodne karakteristike	6
Istorijski osvrt	9
2.VITALNI I DEMOGRAFSKI POKAZATELJI.....	11
3. ZDRAVSTVENI POKAZATELJI	18
4. EKONOMSKI POKAZATELJI	20
5.POLJOPRIVREDA.....	27
6. OBRAZOVANJE	29
7. SOCIJALNA ZAŠTITA	34
8. KULTURA	38
9.DRUŠTVENA PARTICIPACIJA	39
10. PRAVOSUĐE.....	40
11.SAOBRAĆAJ I INFRASTRUKTURA.....	40
12. KOMPOZITNI INDEKS	42

DEO DRUGI

1.PRINCIPI I VREDNOSTI.....	43
2.VIZIJA I MISIJA	44
2.1.Oblasti delovanja u javnom zdravlju	45
3. OPŠTI CILJEVI.....	45
4. AKCIONI PLAN	46
14. FINANSIRANJE	70
15. STAVOVI I JAVNO ZDRAVSTVENE POTREBE STANOVNIŠTVA I ZAJEDNICE.	70
5.PRAĆENJE I IZVEŠTAVANJE	71

UVOD

Uvodna reč PREDSEDNIKA OPŠTINE

Poštovani sugrađani,

Dobro zdravlje je od suštinskog značaja za održivi i ekonomski i društveni razvoj i osnovna briga u životu svake osobe, svih porodica i zajednica. U cilju postizanja dobrog zdravlja svih stanovnika opštine Tutin pristupilo se izradi Plana javnog zdravlja koji će motivisati službe, zavode i gradsku vlast u donošenju odluka i sprovođenju aktivnosti kako bi osigurali uslove za bolje zdravlje svim građanima Tutina.

U funkciji javnog zdravlja procenjivaće se i pratiti zdravlje zajednice kako bi se identifikovali zdrastveni problemi i definisali prioriteti, razvile zdravstvene politike radi rešavanja identifikovanih prioriteta u saradnji sa političkim i drugim liderima zajednice uz obezbeđivanje pristupa odgovarajućoj i ekonomski isplativoj zdrastvenoj zaštiti, uključujući službe za promociju zdravlja i prevenciju bolesti.

Zdravlje za sve je trajni putokaz koji ne bi trebalo menjati, ali da bi se ovaj cilj ostvario, neophodno je odrediti posebne, specifične ciljeve i prilagoditi ih aktuelnoj situaciji.

Društveno-ekonomskе odrednice zdravlja su brojne, na primer: obrazovanje, zaposlenost, dohodak, stanovanje, uslovi rada, socijalna sigurnost, društvena uključenost, kao i dostupna i kvalitetna hrana, ispravna i kontrolisana voda, vazduh, bezbednije odlaganje otpada, zdrava životna sredina, vakcinacija i uspešnija kontrola zaraznih bolesti, dostupna i kvalitetna zdrastvena zaštita, stepen znanja po pitanju zdravog i nezdravog ponašanja i mnoge druge. Od nabrojanih odrednica u značajnoj meri zavisi i kvalitet života i zdravlje pojedinca i zajednice. Zato je svako poboljšanje uslova u navedenim oblastima i javnozdrastvena intervencija koja povećava kapacitete pojedinca, zajednice i društva i utiče na poboljšanje zdravlja.

Kako bi se cilj: bolje zdravlje i zdravlje u svim politikama dostigao, neophodno je stvoriti društvenu klimu u kojoj se zdravlje prepoznaje kao vrhunska vrednost, potencijal i preduslov za razvoj zajednice.

Predsednik opštine Tutin

Salih Hot

SAVET ZA ZDRAVLJE

Savet za zdravlje formiran je Odlukom o obrazovanju saveta za zdravlje opštine Tutin kao posebno radno telo Skupštine opštine Tutin na sednici održanoj 21.06.2018.godine u sledećem sastavu:

- Emina Gusinac, predsednik, iz reda lokalne samouprave,
- Adis Ljajić iz reda mladih
- Šerif Hamzagić iz lokalne zdravstvene ustanove,
- Safeta Nezović iz lokalne zdravstvene ustanove,
- Šefadil Spahić, iz nadležnog Zavoda za javno zdravlje,
- Semir Halilović iz reda mladih,
- Sead Reč iz reda udruženja građana - korisnika usluga,
- Sead Kurtanović, Crveni krst,
- Selma Kučević, (Načelnik odeljenja ua društvene delatnosti) Narodni poslanik u skupštini republike Srbije,
- Fahrudin Muminović, Kancelarija za mlaade,
- Emira Batilović, poverenik
- Edib Hajrović iz Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje,
- Safet Derdemez, ispred lokalne samouprave.

Savetnik za zaštitu prava pacijenata– Suhrab Šehović

Radna grupa za izradu Plana nije formirana.

Ceo projekat izrade Plana javnog zdravlja sproveo je Savetnik za zaštitu prava pacijenata Suhrab Šehović.

METODOLOGIJA RADA

Proces izrade Plana javnog zdravlja sproведен je u periodu _2021. Godine i prošao je kroz sledeće faze:

1. Stvaranje preduslova za realizaciju procesa izrade Plana javnog zdravlja
2. Izrada zdravstvenog profila/slike zdravlja grada/opštine
3. Strateško i akcionalo planiranje (kroz 4 obuke, 7 sastanaka i radionica)
4. Proces javne rasprave
5. Usvajanje strateškog dokumenta od strane gradske skupštine.

Stvaranje preduslova za realizaciju procesa izrade Plana javnog zdravlja – Prvi korak u procesu izrade Plana je bilo formiranje Radne grupe za izradu i definisanje dinamike budućih aktivnosti kako bi finalni strateški dokument bio usvojen na sednici Skupštine opštine Tutin. Obzirom da radna grupa nije formirana ceo projekat izrade Plana javnog zdravlja sproveo je Savetnik za zaštitu prava pacijenata.

Izrada zdravstvenog profila /slike zdravlja je jedan je od ključnih koraka u procesu izrade Plana javnog zdravlja. Podaci koji su prikupljeni podeljeni su u sledeće kategorije: geografski, demografski i vitalni pokazatelji; zdravstveni pokazatelji; pokazatelji aktivnosti na unapređenju zdravlja stanovništva i prevenciji

bolesti; socio-ekonomski uslovi, pokazatelji stanja životne sredine, urbani dizajn opštine, organizacija zajednice, bezbednost u zajednici, rekreacija i sport, kultura, mediji, stavovi i javnozdravstvene potrebe stanovništva i zajednice, finansiranje i SWOT analiza.

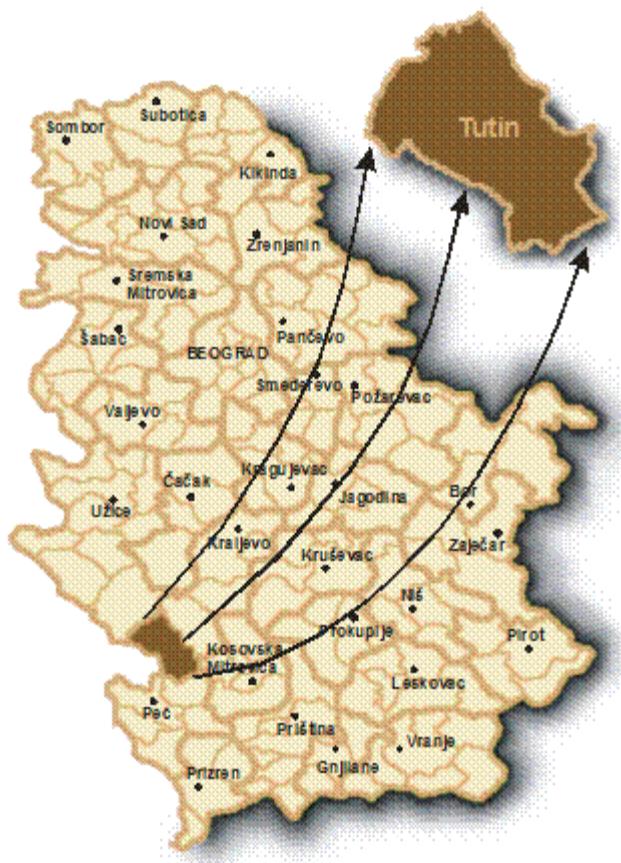
Navedeni pokazatelji su prikupljeni kroz različite baze podataka, analizu pokazatelja zdravstvenog stanja stanovništva opštine, ispitivanjem potreba stanovništva metodom brze procene i anketama u širokom konsultativnom procesu.

Strateško i akcionalo planiranje – na osnovu prikupljenih podataka kroz realizaciju 4 obuke iz oblasti strateškog i akcionog planiranja, definisani su strateški pravci razvoja opštine u oblasti javnog zdravlja u narednih 5 godina kao i prioriteti za naredne 3 godine. U definisanju i kreiranju konkretnih aktivnosti, pored navedenih podataka, ključnu ulogu je imala i analiza lokalnih resursa, odnosno realne mogućnosti lokalne zajednice. Finalna verzija Plana je budžetirana i kao takva predata u proces javne rasprave.

DEO PRVI: ZDRAVSTVENI PROFIL OPŠTINE TUTIN

1.PODACI O TERITORIJI OPŠTINE TUTIN

Teritorija opštine Tutin nalazi se na jugozapadu Srbije u južnom djelu Raškog okruga, na granici sa Crnom Gorom. Teritorija opštine prostire se na 742 km², podeljena na 93 naselja, sa prosečnom nadmorskom visinom od 1000 metara, klima imala karakteristike subplaninskog tipa.

Po popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Srbiji, koji je proveden od 1. do 15. oktobra 2011, u općini Tutin živjelo je ukupno 31155 stanovnika.

PRIRODNE KARAKTERISTIKE

Opština Tutin, nalazi se na teritoriji jugozapadne Srbije i graniči se sa teritorijama 7 drugih opština: Novim Pazarom, Sjenicom, Zubinim potokom i Istokom iz Srbije, a Rožajama, Beranama i Bijelim Poljem iz Crne Gore. Teritorija opštine Tutin sa prosečnom nadmorskom visinom od 1000 m prostire se na površini od 742 km² što je čini, zajedno sa Gradom Novi Pazar, drugom opština Raškog okruga, dok je po broju stanovnika (31.155) treća opština istog okruga.

Tutinska opština ima 93 naselja. S obzirom na izgled koji karakterišu doline reka, rečica i potoka, brda, visoravni i planine, na području se mogu jasno razlikovati šest većih grupa naselja.

Tutin, gradsko područje sa okolnim selima

Delimeđe, Melaje, sa okolnim selima

Ribariće sa okolnim selima

Crkvine sa okolnim selima

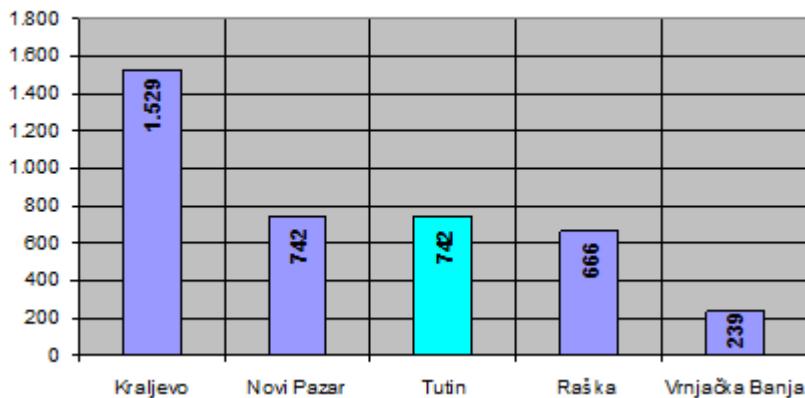
Draga i Mojstir sa okolnim selima

Leskova sa okolnim selima

Opština Tutin spada među najviše opštine u Srbiji, sa prosječnom nadmorskom visinom iznad 1.000 m. Ispod 800 m nadmorske visine nalazi se samo 15 km² teritorije opštine. Njih čine delovi dolina Sebečevske i reke Ibar. Između 800 i 1.000 m nadmorske visine nalaze se, uglavnom, više površine oko ovih reka, kao i Tutinska kotlina i Koštan-polje koji zauzimaju 174 km² površine opštine.

Najveća prostranstva, 463 km², čine tereni Pešterske visoravni i nižih planina (Velike Ninaje, Huma i Jaruta) sa visinama od 1.000 do 1.500 m. Gornja granica naseljenosti je 1.300 m nadmorske visine.

Površina opština Raškog okruga (u km²)

Izvor: Republički zavod za statistiku

Tereni između 1.500 i 2.000 m nadmorske visine čine 88 km² (pojas Mokre Gore i Mokre planine). Iznad 2.000 m nadmorske

visine nalazi se samo 0,7 km² u okviru kojih je smešten najviši planinski vrh u opštini, Pogled.

Stalno nenaseljeni tereni nalaze se na visinama iznad 1.300 m, prostirući se na 187 km².

Reljef opštine Tutin karakterišu visoravni, brdovito zemljište, brežuljci, bregovi, brda, planine, planinski venci, brojni planinski predeli (sedla), klisure, kotline, vrtače, pećine i reke sa nizom manjih pritoka. Ravničarsko zemljište je retko. Ima ga na područjima Gornje i Donje Pešteri i u dolini reka: Vidrenjaka, Ibra, Kovačke reke, Smolučke reke, Godulje i Populje. Obeležja ravničarkog prostora ima i rejon sela Velje Polje i delovi sela Gornji i Donji Crniš. Najbrojniji su brežuljci (najmanja uzvišenja), bregovi (nešto veća uzvišenja od brežuljaka) i brda (uzvišenja do 500 m nadmorske visine). Na teritoriji opštine Tutin izdvaja se nekoliko planinskih oblasti: Mojstirsko-draške planine, Gornja i Donja Pešter.

Reljef Mojstirsko-draške oblasti čine visoke planine. Strmo, iznad Ribarića i Čulija, uzdiže se planina Veprnja (1.393 m). Južno od Veprnje, pruža se široki planinski masiv Ponora, Slomne gore i Poljane, na kojima se ističu visoki vrhovi: Novin vrh (1.806 m) i Pogled (2.154 m). Guste šume na ovoj planini ispresecane su brojnim prostranim pašnjacima.

Iznad sela Drage i Vrbe uzdižu se masivi: Kosov ravan i Vuksanove rupe. Na tom području se ističu vrhovi Orlosed (1.689 m) i Zogića stanovi (1.947 m).

Središnje naselje Gornje Pešteri je Leskova. Ceo basen je planinski sa nadmorskom visinom od 1.028 do 1.334 m. Severno od ovog novonastalog naselja pružaju se sela Gradac i Bracak, kao i prostrano polje sve do Karajukića Bunara (u sjeničkoj opštini). Ovo prostranstvo presecaju dva veća uzvišenja: Gračanski krš (1.364 m) i Trojan (1.351 m).

U pravcu zapada, ovaj masiv se dalje nastavlja Đurđevicom (1.468 m) i Đerekarskim homrom (1.538 m) iznad sela Đerekara (Donje Đerekare – 1.181 m i Gornje Đerekare – 1.216 m).

Na jugu od Leskove zatvara se planinskim sedlom - Nabojskom čafom (1.204 m) i dalje viskkim planinskim vrhom Gradina (1.502 m) na planini Hum. Na jugozapadu, ovaj predeo se završava uzvišenjem Strašijevac (1.429 m).

Istočno ovaj se predeo zatvara planinom Jarut (Markov vrh 1.428 m).

Donja Pešter se nalazi na znatno nižoj nadmorskoj visini (oko 1.000 m). Ova oblast, takođe, spada u planinsko područje Centralno mesto Donje Pešteri je Delimeđe (1.000 m).

Severno, Donja Pešter završava se planinama: Hrta (1.205 m) i obroncima Velike ninaje (Vrhovi 1.358 m). Masiv Velike ninaje se pruža severozapadno prema Baćici (1.122 m), Točilovu (996 m), Arapoviću (972 m) i Guljicu (993 m). Donju od Gornje Pešteri, sa severozapada i zapada, odvaja duga planina Jarut.

Jugoiistočno, Pešter se završava brdovitim prjedelima Vraćevca (1.072 m) i Žara (1.198 m).

Na istoku se Donja Pešter nastavlja u rejonima sela Glogovik i Baljen (vrh Gnijijevića 1.152 m), a završava se kraškim predelom Golaća (1.054 m) odakle se pruža široki vidik u pravcu Novog Pazara i Kopaonika.

Teritorija opštine Tutin, može se reći, oskudeva u stajaćim vodama. Izuzetak je jezero Gazivode koje predstavlja veštačku akumulaciju ukupne zapremine 370 miliona m³ i površine 27 km².

Ova akumulacija se nalazi u dolini rijeke Ibra. Početak jezera je u naselju Ribariće, a sama brana za akumulaciju, postavljena je na teritoriji opštine Zubin Potok (naselje Gazivode). Akumulacija Gazivode, čitavim gornjim delom svog uspora, nalazi se na teritoriji opštine Tutin.

Ova akumulacija vodom snabdeva kosovsku opštinu Zubin Potok, dok za opštinu Tutin ima, pre svega, značaj u pogledu turizma i ribolova.

Za razliku od stajaćih voda, teritorija opštine Tutin ispresecana je brojnim rječicama koje uglavnom, posredno ili neposredno, čine pritoke najveće rijeke ovog kraja – Ibra.

U daljem tekstu su popisane rijeke sa područja opštine Tutin.

Ibar je najveća rijeka koja protiče kroz područje opštine Tutin. Izvire u Crnoj Gori ispod planine Hajle. Na području opštine Tutin, od Šmiljana do Strumaca, dužina Ibra iznosi 22 km. Posebnu prirodnu lepotu čini njena klisura visine i do 300 m.

Godulja je prva veća pritoka Ibra na području opštine Tutin. Godulju čine dve rječice Dolovska rijeka i Radušica.

Vidrenjak predstavlja najveću rijeku opštine Tutin. Ona, celom svojom dužinom, protiče kroz ovu opštinu. Ova rijeka je od posebnog značaja jer se sa njenog vrela opština snabdeva vodom.

Paljevska rijeka je karakteristična po vodopadu u selu Paljevu. Visina vodopada prelazi 20 m.

Jablanica je posljednja leva pritoka Ibra u okolini Tutina. To je rječica koja protiče kroz istoimenno selo.

Draška reka je rječica koja čini prirodnu granicu između Srbije i Crne Gore.

Suhovara je planinska rječica koja pravi duboki usek i fizički deli Mojstir i Dragu.

Mojstirska rijeka je još jedna pritoka Ibra koja se u njega uliva neposredno ispred prekrasnog kanjona i vrela Miljina glava.

Vrelo Miljina glava se takođe može nazvati desnom pritokom rijeke Ibra.

Crna rijeka predstavlja rijeku ponornicu koja oko 1,5 km iznad manastira Crna rijeka ponire, pa se nakon 2 km ponovo javlja.

Đerekarska rijeka (Boroštica) je rijeka u predelu Gornje Pešteri.

Delimedska i Točilovska rijeka predstavljaju rijeke ponornice. Obe poniru u prostrano Koštan polje (Pešterska visoravan).

Smopljučka rijeka sa Kovačkom rijekom u selu Crkvine čini nešto veću rijeku koja u donjem toku dobija naziv Sebečevska rijeka (Sebečevka). Teritorija opština Tutin ističe se brojnošću izvora i vrela. Na prvom mestu treba pomenuti vrelo Promuklice koje je, svakako, najinteresantnije vrelo ovog kraja. Ovo neobično vrelo nalazi se u klisuri rijeke Vidrenjak.

Pored već pomenutog vrela Promuklice postoje i sledeća vrela, česme i bunari: Miljina glava kapaciteta 100 l/s, Paljevsko vrelo, Crniško vrelo, Kapavci, Čukotsko vrelo, Crvena voda (Jarut), Studeni bunar (Šipče), Barjaktarsko vrelo (Leskova), Dobra voda - Dobrača (Naboje), Elezova česma i Ploča (Rudnica), Bele vode - Krkavac (Dubovo), Studenac i Turkovo vrelo (Gujiće), Kron (Baćica), Glogovik (Dobri Dub), Borovac (Orlje), Ograđenica (Noćaje), Studena voda (Žuče), Koničko vrelo (Koniče), Kula, Kraljevska voda (Sovi Do), Grabovac (Detane), Vrelo (Lipice), Javor(Ponor), Đerekarsko vrelo i vrelo Raške.

Na celom području dominantna je planinska klima, sa dugim i snežnim zimama i kraćim i svežim letima, osim dolina Ibra I Vidrenjaka u kojima klima ima karakteristike subplaninskog tipa.

Najhladniji mjesec - januar - prosečna temperatura 3,4°C

Najtoplji mjesec - avgust - prosečna temperatura 17°C

Prosečna godišnja temperatura 7,8°C

Najvlažniji mjesec - januar i decembar - prosečna vlažnost 85%

Najsušniji mjesec - maj - prosečna vlažnost 69%

Broja dana preko 25°C – 74

Prosečne godišnje padavine 610 l/m²

Broj dana sa jako niskom temperaturom (ispod nule) - 132

Broj dana pod snegom – 85

Najviše padavina – mjesec jun - prosek 68 l/m²

Najmanje padavina – mjesec januar - prosek 31 l/m²

Prosečan broj sunčanih sati – 5,13 h/dan

Reljef je pretežno planinski, prožet klisurama Ibra i nekih njegovih pritoka. Prirodne karakteristike ovog kraja otežavale su uslove za ostvarivanje saobraćajnih veza sa ostalim krajevima u zemlji, te stoga komunikacijske veze nisu na zadvoljavajućem nivou.

Od saobraćajnica sa teritorije opštine Tutin treba pomenuti: Jadransku magistralu (Putni pravac Mehov krš – Zubin potok) i Ibarsku magistralu (Putni pravac Novi Pazar – Ribariće).

Pored toga, granični prelaz sa Crnom Gorom nalazi se na teritoriji opštine Tutin.

Na kraju treba reći da je u planu izgradnja auto-puta preko Pešterske visoravni što će u velikoj mjeri doprineti poboljšanju ukupne slike o komunikacijskim kanalima ovog kraja.

ISTORIJSKI OSVRT

Od predistorije do VII vijeka n.e.

Najstariji nalazi o stanovništvu na teritoriji tutinske opštine potiču iz Delimeđa iz vremena prije 3 000 godina. Po mišljenju mnogih naučnika i istraživača najstariji stanovnici Tutina i Pešteri u cijelini bili su Dardanci koji su ilirsko pleme. Pretpostavlja se da Dardanci i nisu Iliri vec neko autohtonije, starije pleme.

U našem kraju izvršena je velika smjena stanovništva početkom VI stoljeća prije nove ere. Došli su Autarijatiilirsko pleme sa zapada, možda iz limske doline, i proterali Dardance prema dolini rijeke Raške, gdje su tokom starijeg gvozdenog doba razvili svoju osobenu kulturu.

Dardanci su bili stočari i vrlo ratoborni, dugo su ratovali sa južnim susjedima, Makedoncima, kao i sa Rimljanim.

Balkansko poluostrvo bilo je na udaru Rimske ekspanzije počev od II stoljeća. Naši krajevi, znači i tutinska opština, ušli su u sastav Rimske provincije Dardanije, koja je obuhvatala dijо Makedonije južno od Skoplja, Kosovo i teritoriju do Niša, a na zapadu je obuhvatala gotovo čitavu teritoriju Sandžaka. U tom periodu gotovo čitavo starosjedelačko ilirsko stanovništvo bilo je romanizirano. U vrijeme podele Rimskog carstva na Zapadno i Istocno, današnja tutinska teritorija našla se na graničnim predjelima ta dva carstva.

Izvjesno je da su Rimljani imali vec veoma rano svoj rudnik gvožđa u Gluhavici.

Sloveni su okončali svoje prodore na Balkan početkom VII vijeka. Starosedelačko stanovništvo se, ispred slovenske ekspanzije, povlačilo u južne brdske predjеле. Pretpostavlja se da su starosedeci, povlačeći se ispred Slovena, ostajali u brdskim predjelima koji su bili teško dostupni. To stanovništvo je kasnije u najvećem broju slovenizirano.

Srbi su naselili staroraške krajeve, kojima je pripadala i današnja teritorija opštine Tutin, još početkom VII vijeka. Pouzdano se može reći da je u tim krajevima formiran jedan od prvih, ako ne i prvi, srpski plemenski savez iz koga je u XII vijeku konstituisana nezavisna srpska država Raška

Prodorom Slovena na ove prostore tokom VII vijeka zatečeno autohtono stanovništvo je okupirano i tokom dužeg vremena slovenizirano. Stvaranjem prve bosanske države tokom X vijeka zateceno starosjedelačko stanovništvo ilirskog porijekla, koje je ranije tokom vremena romanizirano i slovenizirano, istrazivaci u ovom vijeku identificuju kao dobre Bošnjane. Dok su se susjedna plemena i narodi priklonili katoličkoj ili pravoslavnoj religiji, dotle je autohtono bošnjačko stanovništvo izgradilo svoju sopstvenu bogumilsku religiju, poznatu pod imenom Bosanska crkva. Pod tim identitetom Bošnjaci su odbijali da se priklone bilo katoličkom Rimu, bilo

pravoslavnom Vizantijskom Carigradu.

Nešto više od sto godina prije dolaska Turske na Balkan, najveći dio teritorija današnjeg Sandžaka pripojen je Bosni.

Dolaskom Osmanskog carstva na ove prostore, bošnjačko bogumilsko stanovništvo prihvatio je Islam kao spas pred naletima katoličkih i pravoslavnih misionara, tim prije sto je bogumilstvo odnosno Bosanska crkva u mnogome u svom učenju i vjerskim obredima imalo dodirnih tačaka sa islamskim učenjem. Nešto preko sto godina trajalo je osvajanje Sandžaka i Crne Gore od strane Osmanlija.

Prvi pisani istorijski dokument o opštini Tutin (28. mart 1396.)

Već 1396. u Gluhavici se nalazi kadija koji je o tome obavijestio Dubrovnik. To pismo nije sačuvano, ali je sačuvan odgovor dubrovačkog kneza gluhavičkom kadiji od 28. marta 1396. godine:

"Poštovanom prijatelju kadiji u Gluhavici od vladajućeg dubrovačkog kneza i od cijele opštine pozdrav. Primisimo tvoje pismo i razumjesmo kako jačaš i potvrđuješ vjeru velikog Cara i tvoju našim trgovcima, da idu nesmetano po carevoj zemlji placajući carinu po zakonu. I kako nam po tvojoj ljubavi obećavaš da cuvaš naše trgovce, mi smo ti na to svesrdno zahvalni. I mi što je u našoj mogućnosti radi smo za vaše poštenje. A što pišes da si ti u Gluhavici, da dolaze i svraćaju naši trgovci k tebi u Gluhavicu, te tu da plaćaju carinu, a drugim putem da ne idu, to je teška stvar. U vezi s tim, dragi prijatelju, i odgovaram ti. Careva zemlja je velika, duga i široka i mnogo puteva po njoj ima. Po njoj trgovci idu i trguju kako se kome svidi.

Mnogo je teško trgovcima da istim putem idu u carevu zemlju i ako im se takav zakon postavi trgovci ce biti obameteni i neće trgovati po carevoj zemlji. Stoga ce biti gore carevoj privredi, a mi trgovcima ne možemo narediti ni zabraniti da ne idu kuda mogu u carevu zemlju, gde im se svidi i gdje ce im biti korisnije. Kuda god budu isli po carevoj zemlji plaćaće carinu po zakonu. Molimo te da imas naše trgovce u obzir i čuvaj ih i podrži dobrim zakonima kao što se nadamo da ce biti, a oni će to snishodljivo vidjeti. Molimo te, odgovori nam, da nam se trgovci ne ustavljuju.

Bog s vama!"

Knez dubrovački

28.mart 1936.god.

Prema predaji današnje ime Tutin dobija 1831. godine prilikom prolaska Husejin-Bega Gradaščevića sa vojskom preko Tutinske teritorije da bi ratovao protiv Turske vojske i reformi koje je sprovodio Sultan Mahmud II.

Kako je Husejinova vojska bila silna i brojna, do tada neviđena, narod je bio iznenadjen njenim prolaskom i tutnjavom. Po tome je mjesto Donja Mitrova gdje je vojska logorovala dobilo ime Tutin. Druga predaja govori da je poslednja ilirska kraljica Teuta stolovala na brdu iznad grada, te je po tome dobio ime Teutin grad.

Zahvaljujući zapisima engleskih putnika Ibrijeve i Makenzijeve, može se saznati da je Tutin 1868. godine imao 7 kuća: šest Hamzagića i jednu srpsku Avram-aginu.

Od 1912. godine Tutin, iako malo mjesto, počinje da dobija sve značajniju ulogu kao sedište nove teritorijalno-administrativne jedinice - sreza štavičkog, koji je zvanično konstituisan 1913. godine.

Srez štavički konstituisan posle balkanskih ratova, zadržao je to ime i nakon Drugog svetskog rata.

Administrativni centar sreza bio je Tutin. Štavički rez je 1953. godine činilo 14 opština, 94 sela i 3.978 domaćinstava. Prema popisu iz 1953. godine ovaj rez su činili narodni odbori sledećih opština: Delimeđe, Melaje, Reževiće, Suvi Do, Leskova, Detane, Tutin, Dulebe, Draga, Mojstir, Ribariće, Orlje, Crkvine i Noćaje.

2. VITALNI I DEMOGRAFSKI POKAZATELJI

Prema podacima zvaničnih popisa stanovništva, evidentan je porast broja stanovnika, ali takođe je evidentna i migracija stanovništva ka zemljama zapadne evrope.

Stanovništvo prema starosnim grupama i polu, 2018–2019.

STANOVNIŠTVO

Osnovni podaci

Površina (km ²) ¹	742	(2019)
Broj naselja ²	93	(2019)
Stanovništvo — procena sredinom godine ³	31846	(2019)
Gustina naseljenosti (broj stanovnika / km ²) ³	43	(2019)
Stopa živorođenih ³	22	(2019)
Stopa umrlih ³	7	(2019)
Stopa prirodnog priraštaja ³	15	(2019)
Očekivano trajanje života živorodnih (prosek godina) ³	74	(2019)
Prosečna starost (u godinama) ³	33	(2019)
Indeks starenja (60+ god. / 0–19 god.) ³	40	(2019)
Prosečan broj članova domaćinstva ⁴	4.65(2011)	

Izvor:

¹ Republički geodetski zavod

² Teritorijalni registar, RZS

³ Vitalna statistika, RZS

⁴ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova, RZS

	2018		2019	
	Ž	M	Ž	M
Deca starosti do 6 godina (predškolski uzrast)	1760	1789	1790	1820
Deca starosti 7–14 godina (uzrast osnovne škole)	2160	2381	2152	2319
Deca starosti 15–18 godina (uzrast srednje škole)	963	1053	1010	1126
Deca starosti 0–17 godina	4661	4979	4707	5007
Broj mladih (15–29 godina)	3418	3747	3446	3753
Radni kontigent stanovništva (15–64 godina)	9982	10758	10049	10831
Ukupan broj stanovnika	15352	16318	15461	16385
Izvor: Vitalna statistika, RZS				

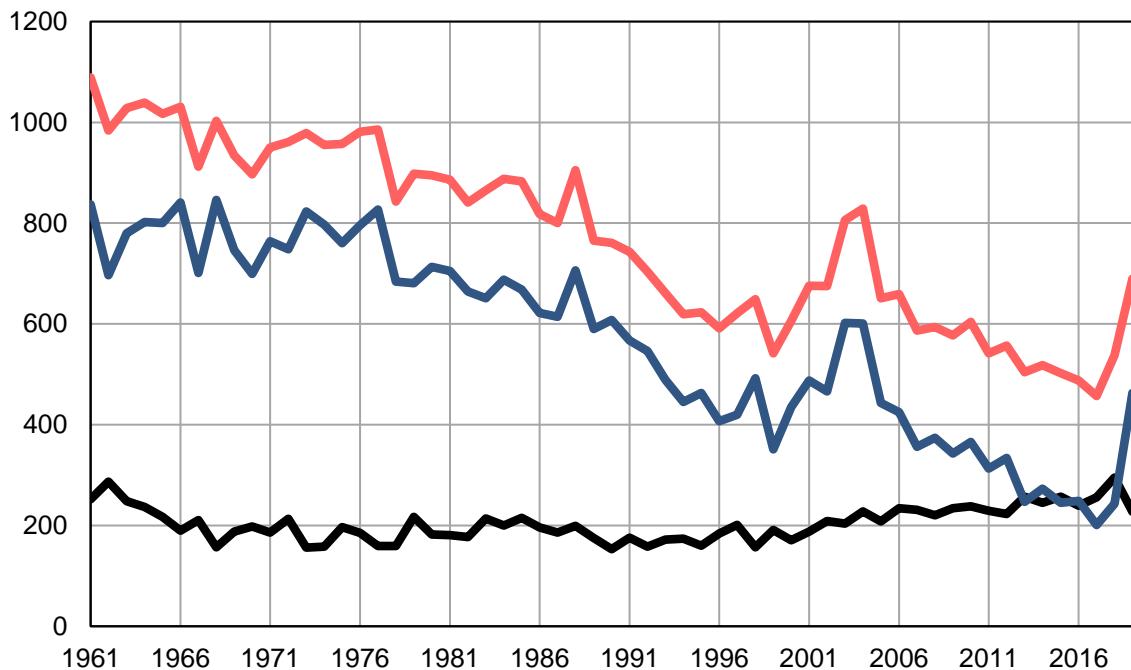
Prirodno kretanje stanovništva

1961 – 2019."

	1961.	2019.
Broj stanovnika	29959	31846
Živorođeni, broj	1089	690
Umrli, broj	252	227
Prirodni priraštaj, broj	837	463
Umrla odojčad, broj	90	4
Živorođeni, na 1 000 stanovnika	36	22
Umrli, na 1 000 stanovnika	8	7
Prirodni priraštaj, na 1 000 stanovnika	28	15
Umrla odojčad, na 1 000 živorođenih	83	6

Izvor: Vitalna statistika, RZS

Živorođeni, umrli i prirodni priraštaj, 1961 – 2019

Izvor: Vitalna statistika, RZS

Živorođeni , umrli, prirodni priraštaj

Tabela. Prirodno kretanje stanovništva, Tutin

Godina	Broj stanovnika	Živo-rođeni	Umrli	Prirodni priraštaj	Umrla odojčad	Na 1000 stanovnika			Umrla odojčad na 1000 živo-rođenih"
						živorođeni	umrli	prirodni prirašta	
1961	29959	1089	252	837	90	36.3	8.4	27.9	82.6
1962	29908	984	287	697	106	32.9	9.6	23.3	107.7
1963	29856	1028	248	780	103	34.4	8.3	26.1	100.2
1964	29805	1039	237	802	104	34.9	8.0	26.9	100.1
1965	29753	1017	217	800	64	34.2	7.3	26.9	62,9
1966	29701	1031	190	841	59	34.7	6.4	28.3	57.2
1967	29650	912	211	701	66	30.8	7.1	23.7	72.4
1968	29598	1003	157	846	54	33.9	5.3	28.6	53.8
1969	29547	934	188	746	59	31.6	6.4	25,2	63.2
1970	29495	897	198	699	51	30.4	6.7	23.7	56,9
1971	29444	950	186	764	55	32.3	6.3	26.0	57.9
1972	29778	961	213	748	53	32.3	7.2	25.1	55.2
1973	30110	979	156	823	44	32.5	5.2	27.3	44.9
1974	30445	955	158	797	44	31.4	5.2	26.2	46.1
1975	30778	957	197	760	58	31.1	6.4	24.7	60.6
1976	31111	981	185	796	37	31.5	5.9	25.6	37.7
1977	31445	986	159	827	36	31.4	5.1	26.3	36.5
1978	31778	843	159	684	25	26.5	5.0	21.5	29.7
1979	32113	898	217	681	64	28.0	6.8	21.2	71.3
1980	32446	895	182	713	36	27.6	5.6	22.0	40.2
1981	32779	886	181	705	39	27.0	5.5	21.5	44.0

1982	32964	841	177	664	34	25.5	5.4	20.1	40.4
1983	33149	865	214	651	27	26.1	6.5	19.6	31.2
1984	33334	888	200	688	30	26.6	6.0	20.6	33.8
1985	33519	883	215	668	30	26.3	6.4	19.9	34.0
1986	33704	818	196	622	29	24.3	5.8	18.5	35.5
1987	33890	800	186	614	23	23.6	5.5	18.1	28.8
1988	34075	905	199	706	22	26.6	5.8	20.8	24.3
1989	34260	765	175	590	26	22.3	5.1	17.2	34.0
1990	34446	761	153	608	16	22.1	4.4	17.7	21.0
1991	34631	743	176	567	16	21.5	5.1	16.4	21.5
1992	34770	704	158	546	14	20.2	4.5	15.7	19.9
1993	34909	661	172	489	16	18.9	4.9	14.0	24.2
1994	35049	619	174	445	19	17.7	5.0	12.7	30.7
1995	35188	623	160	463	10	17.7	4.5	13.2	16.1
1996	35327	591	184	407	14	16.7	5.2	11.5	23.7
1997	35465	621	201	420	13	17.5	5.7	11.8	20.9
1998	35604	649	157	492	9	18.2	4.4	13.8	13.9
1999	35743	542	191	351	9	15.2	5.3	9.9	16.6
2000	35882	606	171	435	7	16.9	4.8	12.1	11.6
2001	36021	676	188	488	7	18.8	5.2	13.6	10.4
2002	30136	675	209	466	6	22.4	6.9	15.5	8.9
2003	30500	806	204	602	7	26.4	6.7	19.7	8.7
2004	30877	829	228	601	14	26.8	7.4	19.4	16.9
2005	31182	651	208	443	8	20.9	6.7	14.2	12.3

Tabela. Prirodno kretanje stanovništva, Tutin									
Godina	Broj stanovnika	Živo - rođeni	Umrli	Prirodni priraštaj	Umrla odojčad	Na 1000 stanovnika			Umrla odojčad na 1000 živorodenih
						Živo rođeni	umrli	Prirodni priraštaj	
2006	31428	659	234	425	7	21.0	7.4	13.6	10.6
2007	31595	587	231	356	8	18.6	7.3	11.3	13.6
2008	31724	594	220	374	5	18.7	6.9	11.8	8.4
2009	31933	577v	234	343	4	18.1	7.3	10.8	6.9
2010	32121	604	238	366	6	18.8	7.4	11.4	9.9

2011	31114	542	229	313	5	17.4	7.4	10.1	9.2
2012	31163	557	223	334	9	17.9	7.2	10.7	16.2
2013	31201	504	257	247	4	16.2	8.2	7.9	7.9
2014	31282	518	245	273	2	16.6	7.8	8.7	3.9
2015	31421	502	257	245	2	16.0	8.2	7.8	4.0
2016	31509	488	239	249	3	15.5	7.6	7.9	6.1
2017	31576	457	256	201	0	14.5	8.1	6.4	0.0
2018	31670	538	295	243	2	17.0	9.3	7.7	3.7
2019	31846	690	227	463	4	21.7	7.1	14.6	5.8
Izvor: Vitalna statistika, RZS									

Definicije

"Broj stanovnika"

Broj stanovnika se odnosi na godinu posmatranja. Podaci o broju stanovnika za 1961, 1971, 1981. i 1991. godinu jesu popisni podaci, dok je za međupopisne godine procenjen broj stanovnika izračunat kao prosečna međupopisna razlika. Od 2002. godine iskazane su procene stanovništva koje su izračunate na osnovu rezultata popisa stanovništva i godišnjih rezultata statistike prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva."

"Živorodeni"

Apsolutni broj živorođenih u toku jedne godine. Živorođeno dete je dete koje je posle rođenja pokazivalo znake života (disanje, odnosno kucanje srca), makar i za najkraće vreme, bez obzira na trajanje trudnoće majke."

"Umrlji"

Apsolutni broj umrlih lica u toku jedne godine. Umrlo lice je lice kod kojeg je bilo kada, nakon živorođenja, došlo do trajnog prestanka svih znakova života."

"Prirodni priraštaj"

Prirodni priraštaj predstavlja razliku između broja živorođenih i umrlih u posmatranoj godini."

"Umrla odojčad

Apsolutni broj umrle odojčadi u jednoj godini. Umrlo odojče je dete kod koga je nakon živorodenja, a pre nego što je navršilo jednu godinu života, došlo do trajnog prestanka svih znakova života."

"Živorodeni na 1 000 stanovnika

Stopa živorodenih predstavlja odnos broja živorodenih i broja stanovnika u godini posmatranja. Računa se tako što se broj živorodenih podeli brojem stanovnika i pomnoži sa 1000."

"Umrli na 1 000 stanovnika

Opšta stopa mortaliteta predstavlja odnos broja umrlih i broja stanovnika u godini posmatranja. Računa se tako što se broj umrlih podeli brojem stanovnika i pomnoži sa 1000."

"Prirodni priraštaj na 1 000 stanovnika

Stopa prirodnog priraštaja predstavlja razliku između broja živorodenih i broja umrlih, u odnosu na broj stanovnika u godini posmatranja. Stopa prirodnog priraštaja = $(\text{broj živorodenih} - \text{broj umrlih}) / \text{broj stanovnika} * 1000$ "

"Umrla odojčad na 1 000 živorodenih

Stopa smrtnosti odojčadi predstavlja odnos broja umrle dece starosti ispod 1 godine i broja živorđene dece u godini posmatranja. Stopa se računa na 1000 živorodenja. Stopa smrtnosti odojčadi = $(\text{broj umrle dece starosti ispod 1 godine} / \text{broj živorđene dece}) * 1000$ "

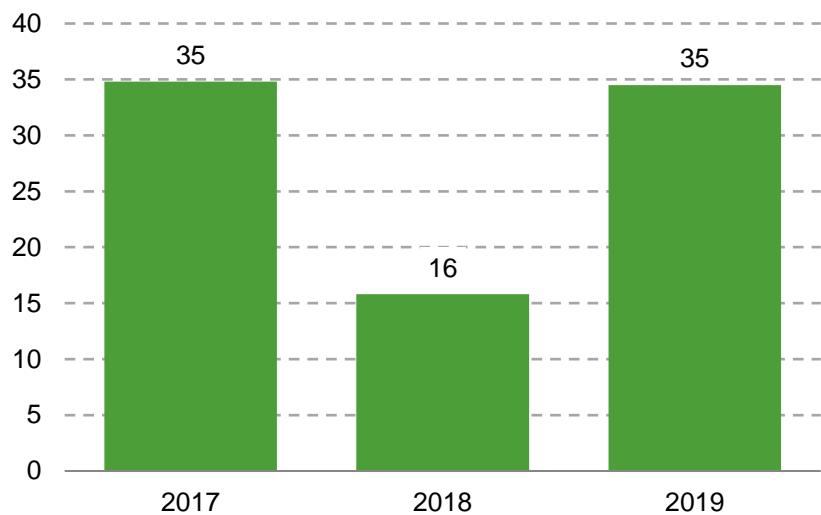
3. ZDRAVSTVENI POKAZATELJI

Na zdravstveno stanje stanovništva ukazuju podaci vitalne statistike, odnosno, indikatori zdravstvenog stanja stanovništva, kao što su stope rođenja i fertiliteta, maskulinitet, stopa smrtnosti, očekivana dužina života i mnogi drugi pokazatelji. Najkompleksniji pokazatelj zdravstvenog stanja stanovništva je očekivana dužina života koja prema podacima Republičkog zavoda za statistiku iznosi 74 godine za stanovnike opštine Tutin. Srbija je među desetak zemalja sa najkraćim životnim vekom, što ukazuje da nam je zdravlje veoma ugroženo.

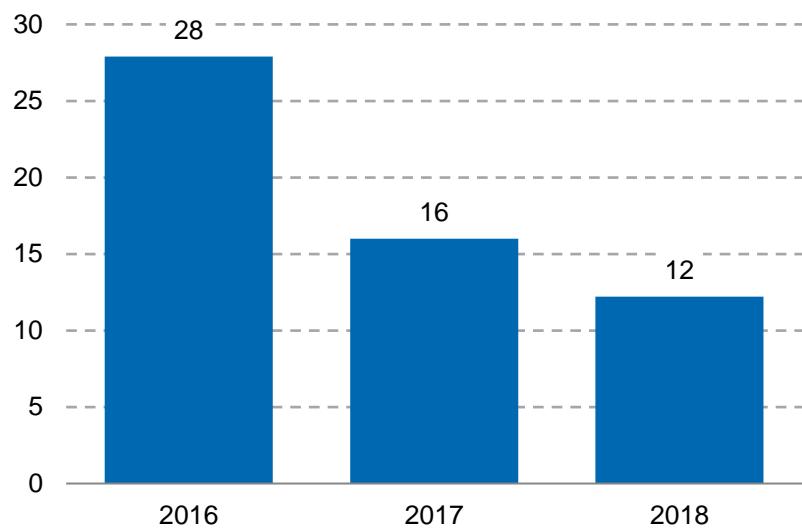
ZDRAVSTVO				
Osnovni podaci, 2019				
Broj lekara				43
Broj lekara na 1 000 stanovnika				1.4
Lekari – zdravstvena zaštita dece (na 1 000 stanovnika)				1.7
Lekari – zdravstvena zaštita školske dece i omladine (na 1 000 stanovnika)				0.3
Lekari – zdravstvena zaštita odraslog stanovništva (na 1 000 stanovnika)				1.0
Stomatolozi – stomatološka zaštita dece, školske dece i omladine (na 1 000 stanovnika)				0.7
Lekari – zdravstvena zaštita žena (na 1 000 stanovnika)				0.26
Obuhvat žena u toku prvog trimestra trudnoće savremenom zdravstvenom zaštitom (%)				92.5
Obuhvat trudnica patronažnim posetama (broj)				1.2
Broj obolelih od tuberkuloze				11
Incidencija tuberkuloze (na 100 000 stanovnika)				34.5
Procenat dece koja su vakcinisana protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja u prvoj godini života (%)				95.0
Procenat dece koja su vakcinisana protiv malih boginja u prvih 18 meseci života (%)				90.2
Izvor: Institut za javno zdravlje Srbije				

Incidencija tuberkuloze, 2017-2019 (na 100 000 stanovnika)

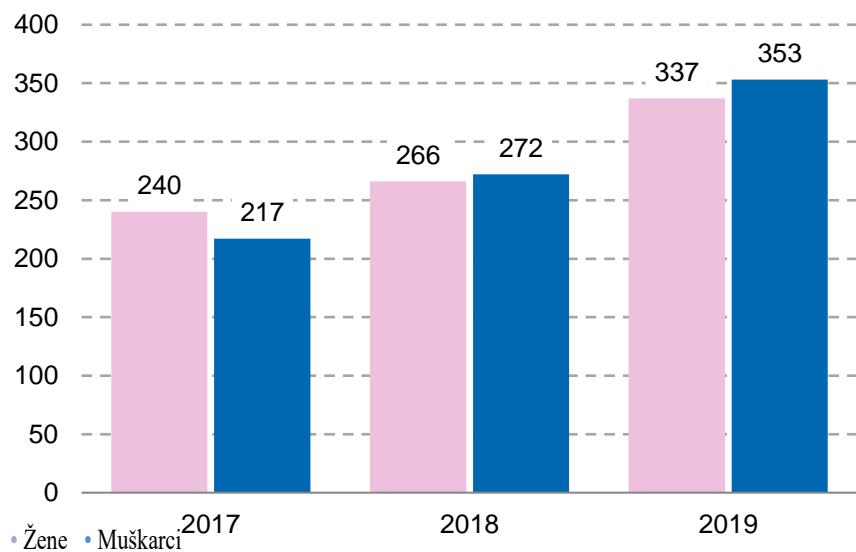
Izvor: Institut za javno zdravlje Srbije

Stopa maloletničkih porođaja 2016-2018 (na 1000 porodilja)

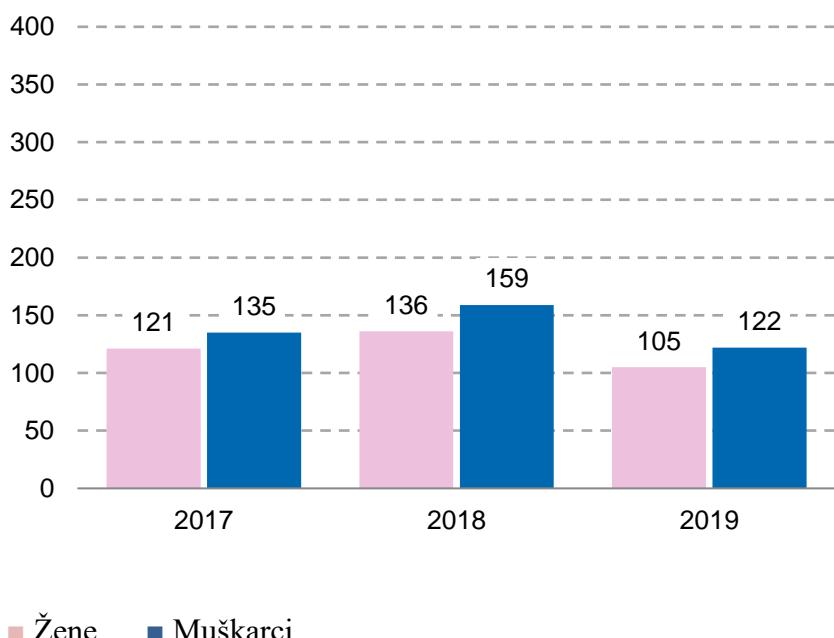
Izvor: Institut za javno zdravlje Srbije

Živorodeni prema polu 2017-2019.

Izvor: Vitalna statistika, RZS

Umrli prema polu, 2017-2019.

■ Žene ■ Muškarci

Izvor: Vitalna statistika, RZS

4. EKONOMSKI POKAZATELJI

Najveći doprinos nejednakosti u državljupripisuje socioekonomskim uslovima života.

Siromaštvo je i danas prisutno u svim društvima, painaj razvijenijim. U Srbiji je prema podacima RZZS više od 25% stanovništva u riziku od siromaštva, što znači da četvrtina stanovništva živi u pragu siromaštva. Međitim, to je ipak bolje od podataka za prethodni period od 38%.

„Ali premanaj novijim evropskim straživanjima u Srbiji su na većerazlike između prihoda stanovnika: 20% najbogatijih raspolaže devetputa više novca nego 20% najsiromašnijih. Prospekt zadržave EU je 5,2 puta.“

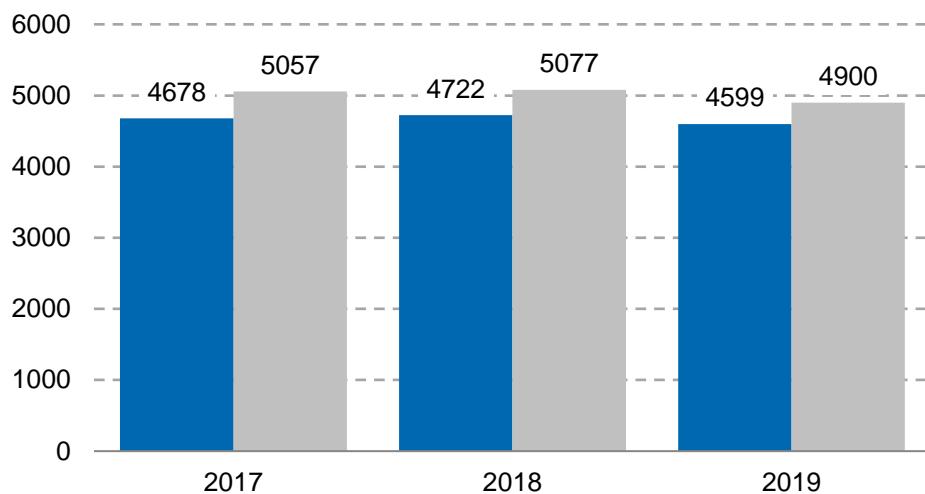
Fenomensiromaštvanijesamoekonomskiisocijalniproblem, većimaisvojkulturniizdravstveniaspekt, jersenarušavadostojanstvoizdravljeosobeurizikuodsiromaštva.

	Ekonomija	
Zaposlenost i zarade		
Registrovani zaposleni* ¹		
<i>Prema opštini rada</i>	4599	(2019)
<i>Prema opštini prebivališta</i>	4900	(2019)
Registrovani zaposleni* prema opštini prebivališta u odnosu na broj stanovnika (%) ¹	15	(2019)
Prosečne zarade bez poreza I doprinosa (RSD) ¹	47163	(2020)
Registrovani nezaposleni** ²	9095	(2020)
Registrovani nezaposleni na 1 000 stanovnika ²	258	(2019)

* Od 2015. uključeni su i registrovani individualni poljoprivrednici

** stanje na dan 31.12.

Registrovani zaposleni, 2017-2019

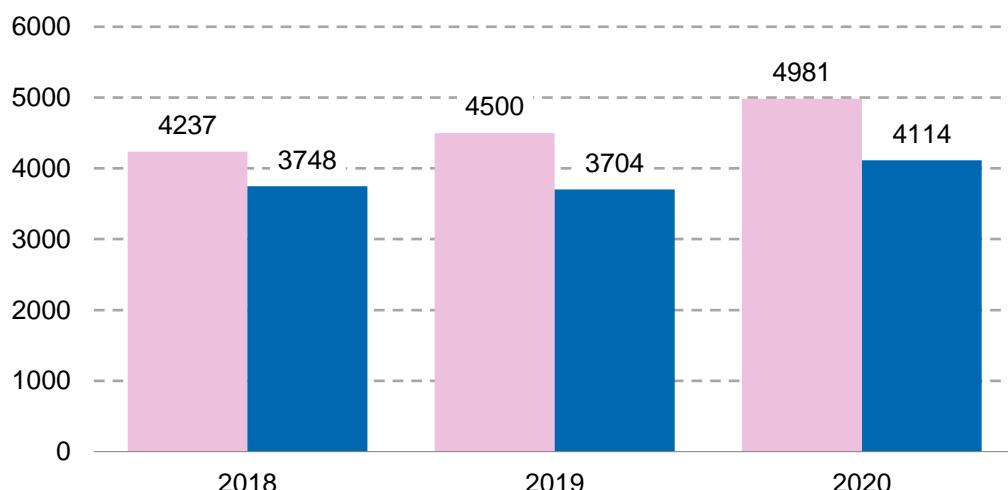
■ Prema opštini rada

■ prema opštini prebivališta

* Od 2015. uključeni su i registrovani individualni poljoprivrednici

Izvor: Statistika zaposlenosti i zarada, RZS

Registrirani nezaposleni prema polu, 2018–2020.*

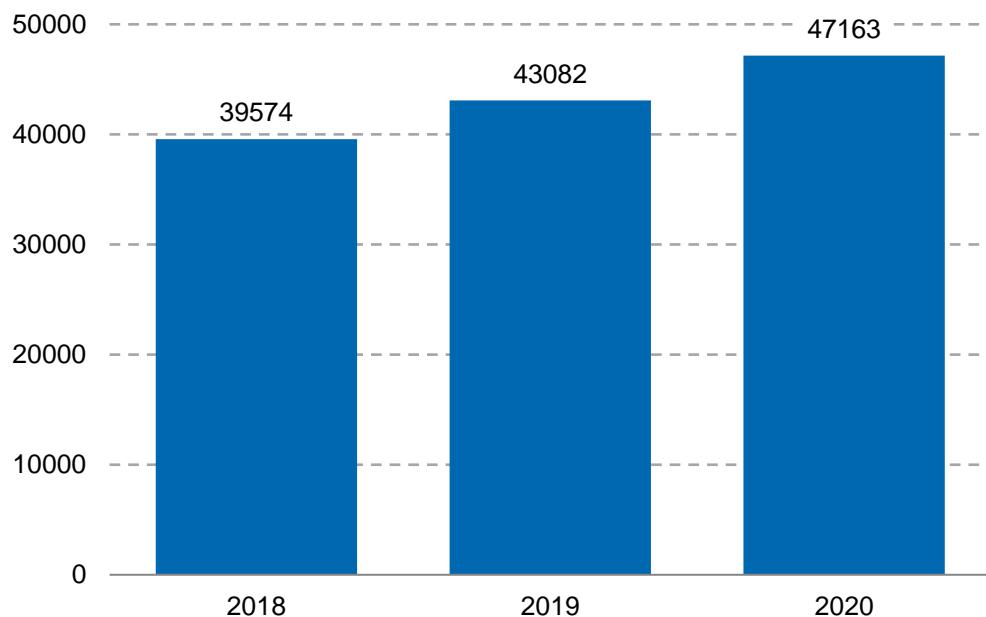

■ Žene ■ Muškarci

* stanje na dan 31.12.

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

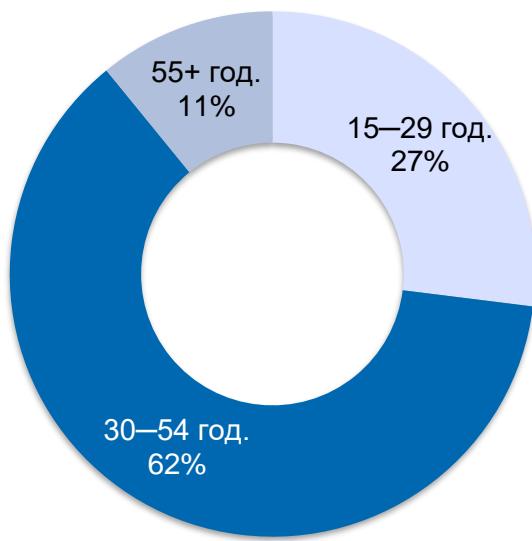
Prosečne zarade bez poreza i doprinosa*, 2018–2020. (RSD)

* Od 2018. prosečne zarade ne odnose se na opštinu rada, nego na opštinu prebivališta zaposlenih

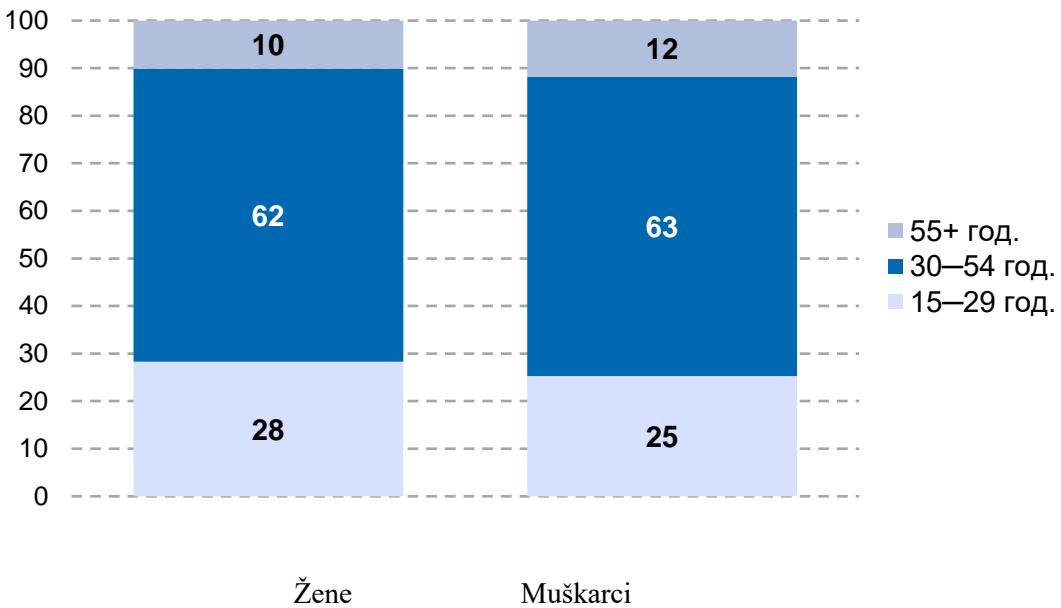
Izvor: Statistika zaposlenosti i zarada, RZS

Učešće nezaposlenih prema starosnim grupama u ukupnom broju nezaposlenih, 2020.

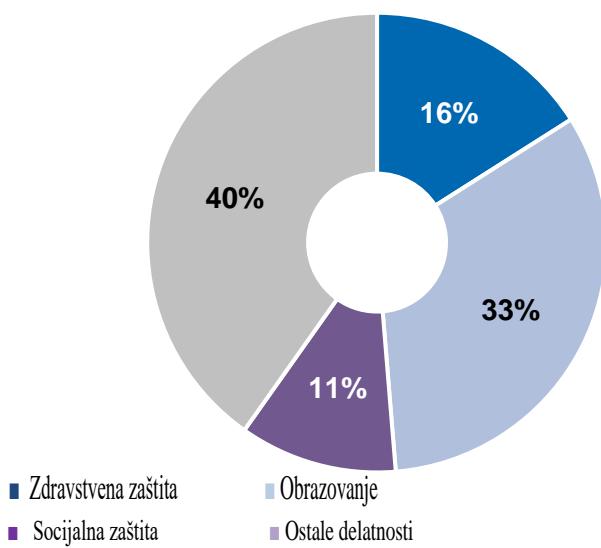
Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Učešće nezaposlenih prema starosnim grupama i полу у укупном броју незапослених, 2020. (%)

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Učešće rashoda prema delatnostima u ukupnim rashodima korisnika budžetskih sredstava, 2019.

Izvor: Nacionalni računi, RZS

Ocene siromaštva metodom mapiranja siromaštva, 2013.

Stopa rizika od siromaštva (%)

Stopa rizika od siromaštva - rang opština

Džini koeficijent (interval od 0 do 100)

Relativni jaz rizika od siromaštva (%)

Izvor:Svetska banka i RSZ

Rashodi budžetskih sredstava, 2019.

Rashodi korisnika budžetskih sredstava

(u hiljadama RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava po stanovniku (RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava za obrazovanje (u hiljadama RSD)

od toga za osnovno obrazovanje (u hiljadama RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava za obrazovanje po stanovniku (RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava za zdravstvenu zaštitu (u hiljadama RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava za zdravstvenu zaštitu po stanovniku (RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava za socijalnu zaštitu (u hiljadama RSD)

Rashodi korisnika budžetskih sredstava za socijalnu zaštitu po stanovniku (RSD)

Izvor:Nacionalni računi, RZS

Prihodi i primanja budžeta lokalne samouprave, 2019.

Prihodi i primanja budžeta lokalne samouprave

(u hiljadama RSD)

Prihodi i primanja budžeta lokalne samouprave po stanovniku (RSD)

Rashodi i izdaci budžeta lokalne samouprave

(u hiljadama RSD)

Rashodi i izdaci budžeta lokalne samouprave po stanovniku (RSD)

Izvor:Ministarstvo finansija

Aktivna privredna društva i preduzetnici

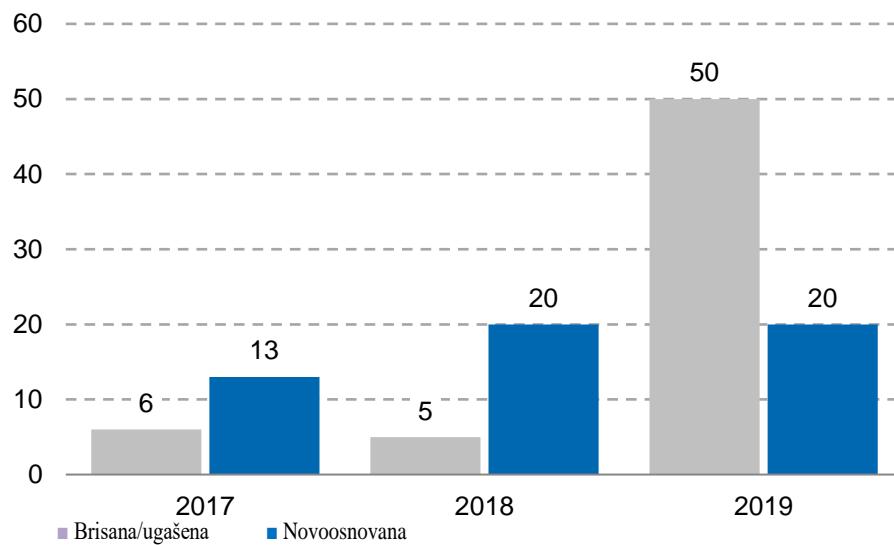
Aktivna privredna društva

Aktivni preduzetnici

Podsticaji regionalnog razvoja (u hiljadama RSD)

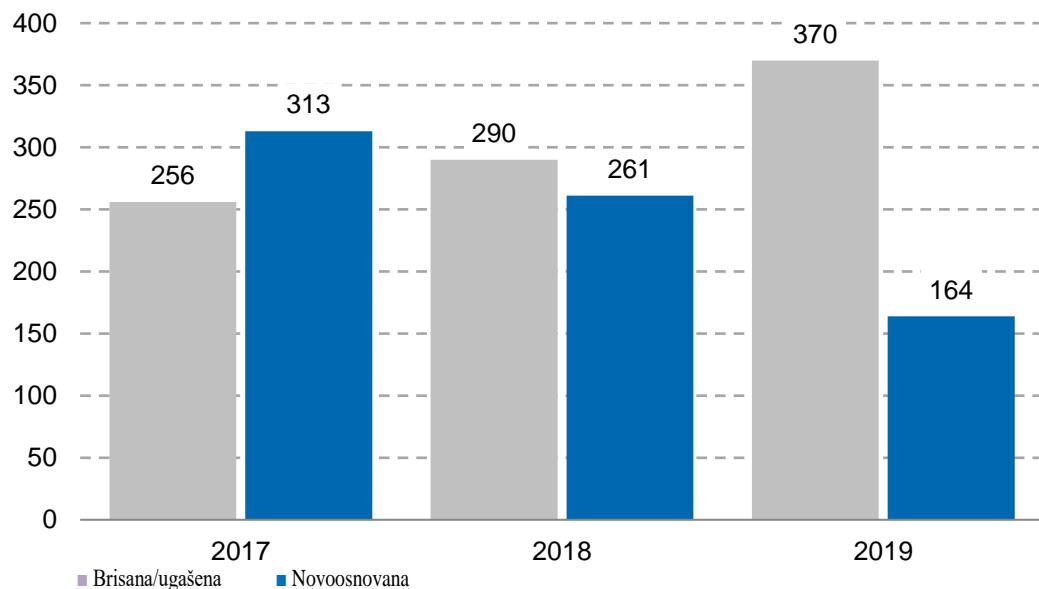
Izvor:Agencija za privredne registre

Brisana/ugašena i novoosnovana privredna društva, 2017–2019.

Izvor:Agencija za privredne registre

Brisani/ugašeni i novoosnovani preduzetnici, 2017–2019.

Izvor: Agencija za privredne registre

5. POLJOPRIVREDA

Visoke šume na teritoriji opštine Tutin zauzimaju prostor od 32,5%, dok se pašnjaci prostiru na 53,9%, livade na 33,2%, oranice i bašte na 12,1%, a voćnjaci na 0,8%. Od poljoprivrednih kultura najzastupljenija su planinska žita – ovas i ječam, od povrća se najviše gaje krompir i pasulj, a od voća šljiva i jabuka. 87,1% obradivih površina pogodno je za stočarstvo, ali zbog nedostatka prerađivačkih kapaciteta, kao i usitnjjenosti poseda, stočarstvo nije na zadovoljavajućem nivou. Od ukupnog poljoprivrednog stanovništva, 52,7% aktivno se bavi nekom poljoprivrednom granom, a od istog tog ukupnog poljoprivrednog stanovništva, 97% su individualni poljoprivrednici. Kada je reč o ratarskim parcelama, njih je u Opštini malo, usitnjene su i obrađuju se na tradicionalan način.

Poljoprivredna gazdinstva	4732	(2012)
Godišnje radne jedinice (broj)	4008	(2012)
Dvoosovinski traktori	1702	(2012)
Uslovna grla (broj)	16669	(2012)
Izvor: Popis poljoprivrede, RZS		

Angažovana radna snaga, 2012.

	Укупно	Жене	Мушкарци
Nosioci porodičnog gazdinstva	4677	481	4196

Članovi porodice i rođaci koji su obavljali poljoprivredne aktivnosti na porodičnom gazdinstvu	8152	5060	3092
Stalno zaposleni na porodičnom gazdinstvu	0	0	0
Stalno zaposleni na gazdinstvu pravnog lica/preduzetnika	16	0	16
Upravnici (menadžeri) na gazdinstvima	4732	472	4260
Izvor: Popis poljoprivrede, RZS			

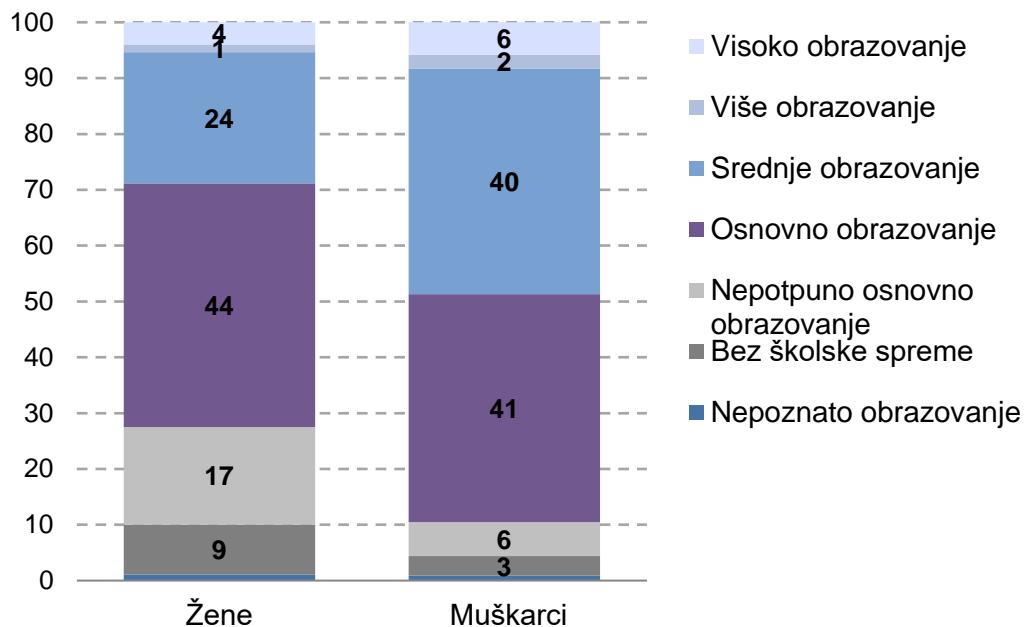
Korišćeno poljoprivredno zemljište, 2012. (u ha)	
Okućnica	312,01
Oranice i baštne	5830,72
Voćnjaci	523,17
Vinogradi	0,00
Ostali stalni zasadi	0,66
Livade i pašnjaci	20723,81
Ukupno	27390,37
Izvor: Popis poljoprivrede, RZS	

Broj grla stoke, 2012.	
Goveda	15675
Svinje	82
Ovce	21028
Živilina	39062
Ukupno	75847

Izvor: Popis poljoprivrede, RZS

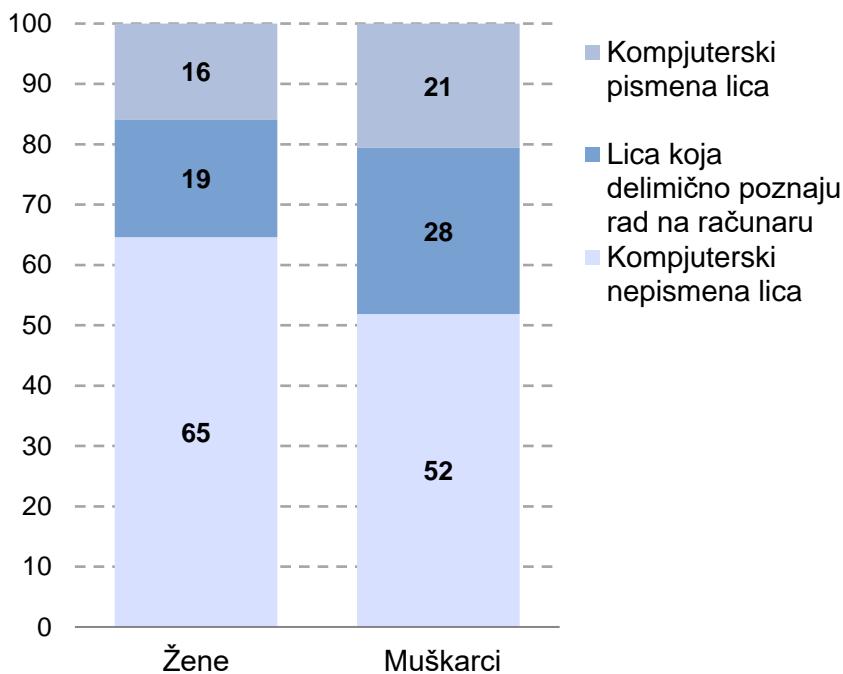
6.OBRAZOVANje

Stanovništvo starosti 15 i više godina prema školskoj spremi i polu, 2011. (%)

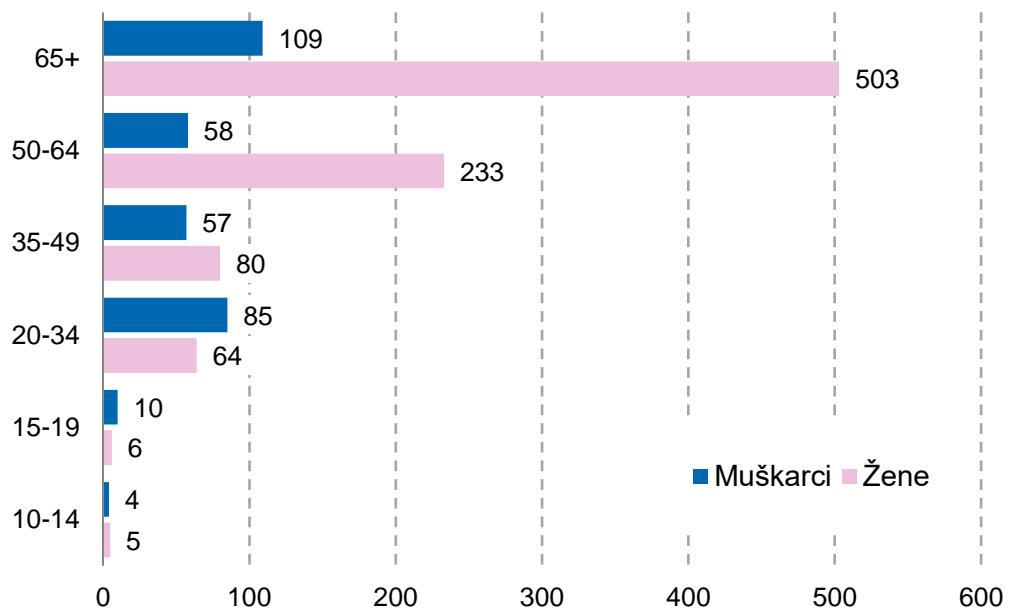
Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova, RZS

Stanovništvo starosti 15 i više godina prema kompjuterskoj pismenosti i polu, 2011. (%)

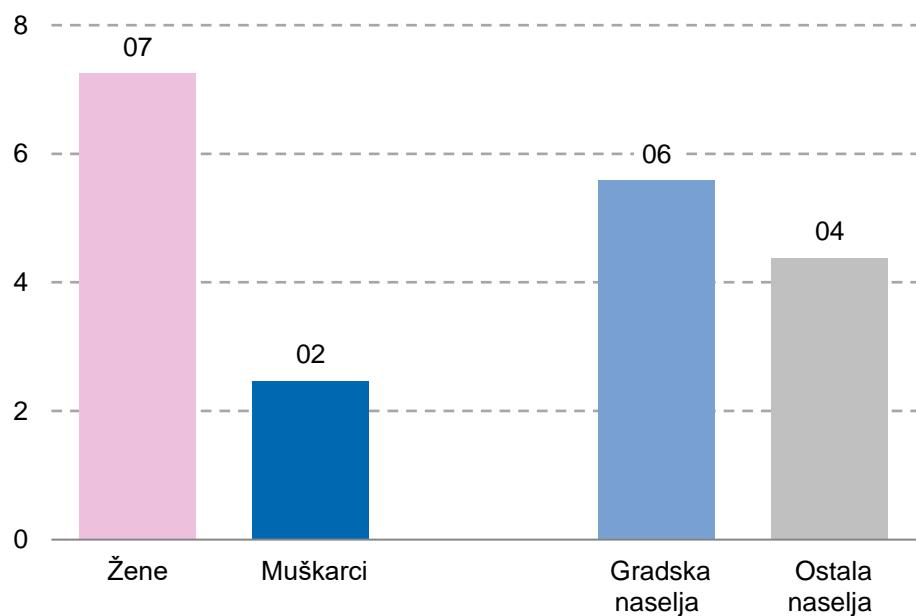
Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova, RZS

Nepismena lica starosti 10 i više godina prema starosnim grupama i polu, 2011

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova, RZS

Učešće nepismenih u ukupnom stanovništvu starosti 10 i više godina prema polu i tipu naselja, 2011. (%)

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova, RZS

PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Predškolsko obrazovanje — kapacitet, 2019.

	Ukupno	Gradska naselja	Ostala naselja
Broj primljene dece	749	395	354
Upisana deca preko kapaciteta	0	0	0
Deca koja nisu primljena zbog popunjenošti kapaciteta	0	0	0

Izvor: Statistika obrazovanja, RZS

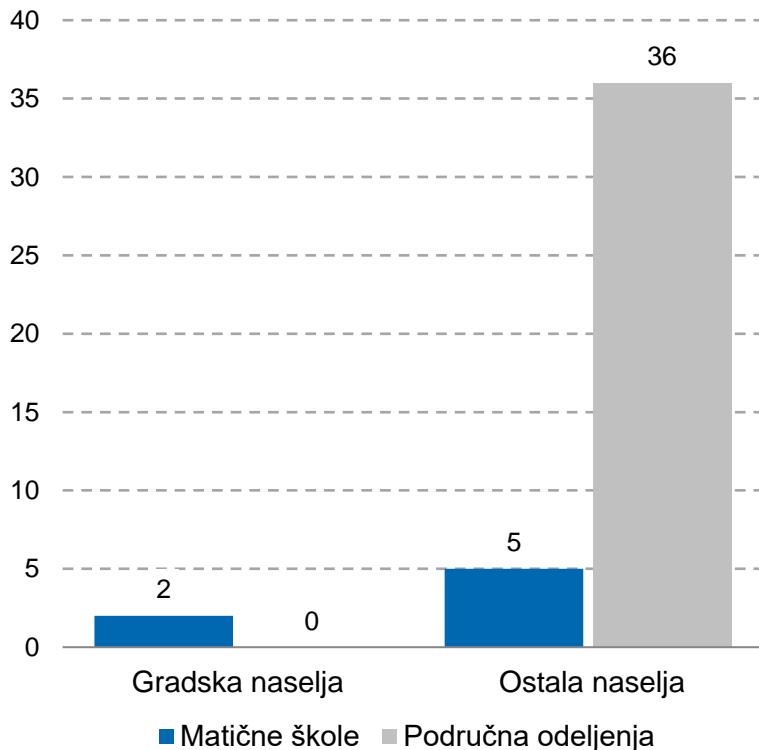
Broj ustanova	2	(2019)
Broj objekata	34	(2019)
Deca uzrasta 0—3 godine upredškolskom vaspitanju i obrazovanju	41	(2019)
Obuhvat dece uzrasta 0—3 godine predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (%)	2,6	(2019)
Dece uzrasta od 3 godine do polaska u PPP* predškolskom vaspitanju i obrazovanju	178	(2019)
Obuhvat dece uzrasta 3 godine do polaska u PPP* predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (%)	14,2	(2019)
Deca koja pohađaju pripremni predškolski program	543	(2019)
* PPP — pripremni predškolski program Izvor: Statistika obrazovanja, RZS		

OSNOVNO OBRAZOVANJE

Osnovne škole — matične škole	7	(2020)	
Osnovne škole — područna odeljenja	36	(2020)	
Učenici upisani u osnovne škole — matične škole			

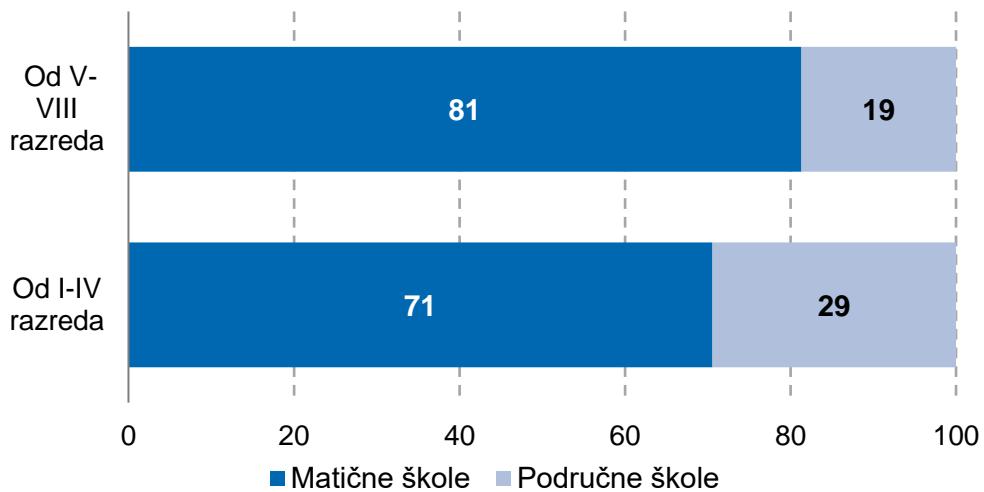
<i>U niže razrede (I – IV)</i>		1396	(2020)
<i>U više razrede (V – VIII)</i>		1632	(2020)
Učenici upisani u osnovne škole – područna odeljenja			
<i>U niže razrede (I – IV)</i>		582	(2020)
<i>U više razrede (V – VIII)</i>		375	(2020)
Neto stopa obuhvata osnovnim obrazovanjem (%)		89,7	(2019)
Učenici koji su završili 8. razred osnovne škole		563	(2019)
Stopa završavanja osnovne škole (%)		96,4	(2019)
Stopa odustajanja od školovanja u osnovnom obrazovanju (%)		1,4	(2019)
Broj dece obuhvaćene osnovnim obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom		0	(2020)
Broj odraslih obuhvaćenih osnovnim obrazovanjem		0	(2020)
Izvor: Statistika obrazovanja, RZS			

Osnovne škole prema tipu naselja, 2020.

Izvor: Statistika obrazovanja, RZS

Učenici upisani u osnovne škole, 2020.

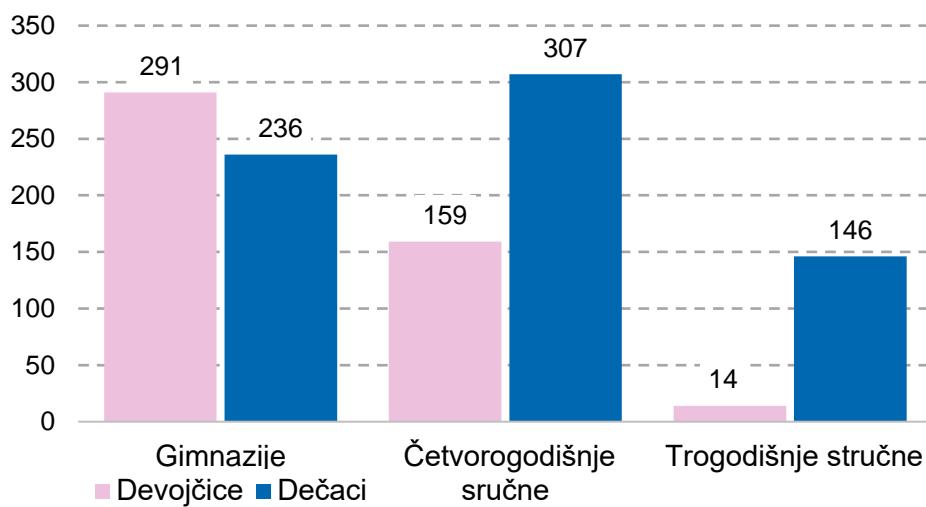

Izvor: Statistika obrazovanja, RZS

SREDNJE OBRAZOVANJE

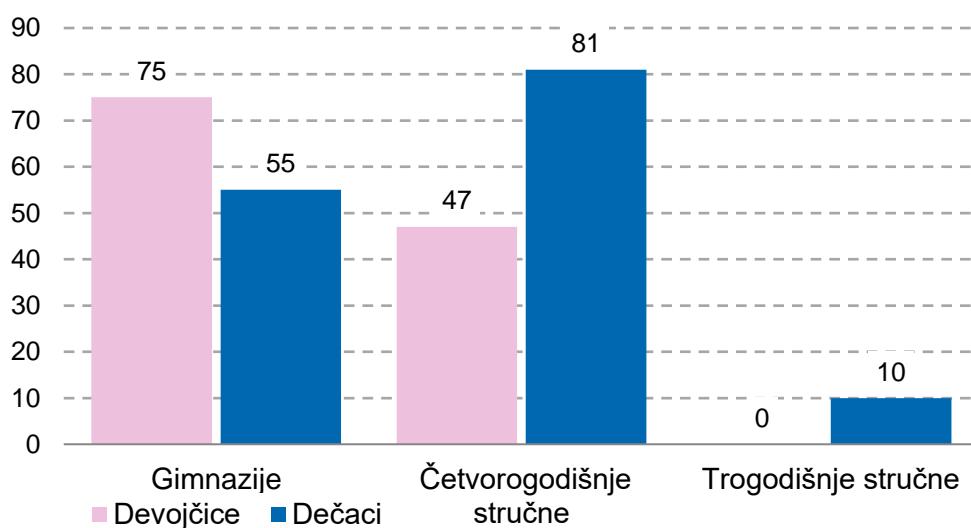
Srednje škole	2		(2020)
Učenici upisani u srednje škole	1153		(2020)
Obuhvat dece srednjim obrazovanjem (%)	-		-
Učenici koji završavaju srednju školu	268		(2020)
Stopa završavanja srednje škole (%)	-		-
Stopa odustajanja od školovanja u srednjem obrazovanju (%)	6,6		(2019)
Broj dece obuhvaćene srednjim obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	0		(2020)
Izvor: Statistika obrazovanja, RZS			

Učenici upisani u srednje škole, 2020.

Izvor: Statistika obrazovanja, RZS

Učenici koji završavaju srednju školu, 2019.

Izvor: Statistika obrazovanja, RZS

7. SOCIJALNA ZAŠTITA

Loši socioe-konomski uslovi mogu izazvati ozbiljne zdravstvene probleme. Finansijske poteškoće deluju destruktivnije na zdravlje nego što se obično misli. Osim što postoji dva put veća šansa da ljudi sa finansijskim problemima dožive srčani udar, osobe s novčanim problemima imaju i niz drugih zdravstvenih problema. Istraživanjima na bostonском Univerzitetu je utvrđeno da 27% osoba s novčanim problemima ima čir na

želucu i smetnje u varenju, prema 8% ovih tegoba kod ostale populacije je bez tih problema, glavobolja i migrena je zastupljena sa 44% kod populacije koja se bori sa besparicom, prema 4 % zastupljenosti ovih zdravstvenih tegoba kod ostale populacije, dok je napetost u mišićima prisutna kod 65% ljudi sa ekonomskim problemima, što izaziva žestoke bolove u leđima i mišićima. Dakle, loši socioekonomski uslovi uzrok su i lošijeg zdravstvenog stanja stanovništva.

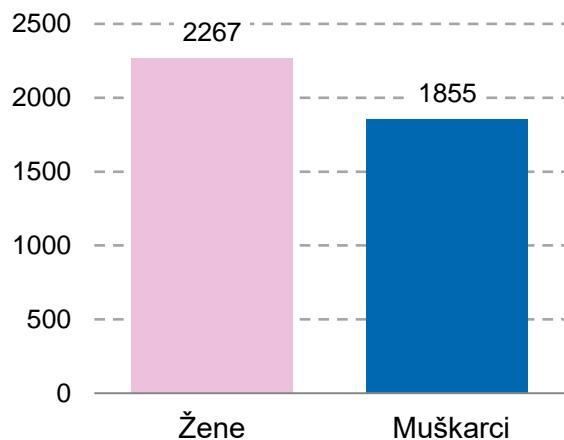
Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na evidenciji Centra za socijalni rad	4122	2019
Udeo korisnika socijalne zaštite u ukupnoj populaciji (%)*	12,9	2019
Broj stručnih radnika u Centru za socijalni rad**	6	2019
Odnos broj korisnika socijalne zaštite istručnih radnika Centra za socijalni rad	687	2019
Odnos broja stanovnika i stručnih radnika Centra za socijalni rad	5308	2019

* Ciljevi održivog razvoja - indikator 1.3.1

** stanje na dan 31.12.

Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu

Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na evidenciji centra za socijalni rad, 2019.

Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu

USLUGE SMEŠTAJA

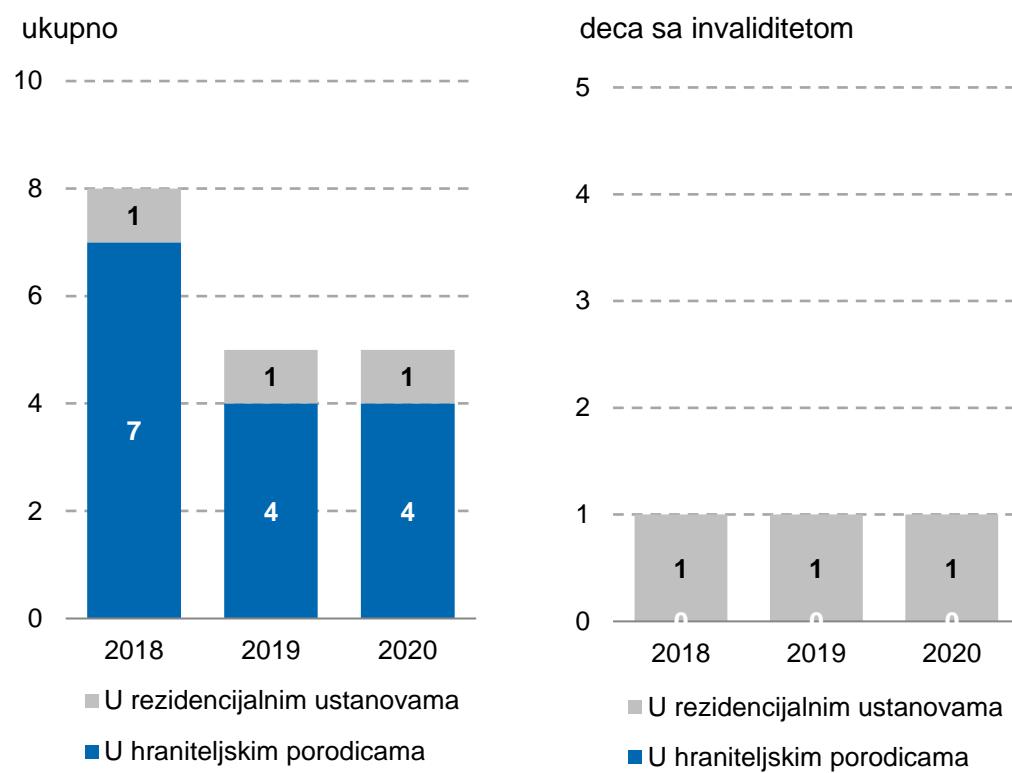
Hraniteljske porodice*	6	(2020)
Broj dece koja koriste usluge smeštaja (0–17 godina)*	5	(2020)
Stopa dece koja koriste usluge smeštaja (na 1 000 dece)*	0,5	(2019)
Stopa dece u rezidencijalnim ustanovama (na 1 000 dece)*	0,1	(2019)
Stopa dece u hraniteljskim porodicama (na 1 000 dece)*	0,4	(2019)
Broj dece sa invaliditetom koja koriste usluge smeštaja*	1	(2020)

Broj korisnika državnih domova koji imaju 65 i više godina*	7	(2020)
Udeo korisnika državnih domova starosti 65 i više godina u ukupnom broju lica starost 65 i više godina (%)*	0,2	(2019)

* stanje na dan 31.12.

Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Deca koja koriste usluge meštaja prema vrsti meštaja, 2018–2020.*

* stanje na dan 31.12.

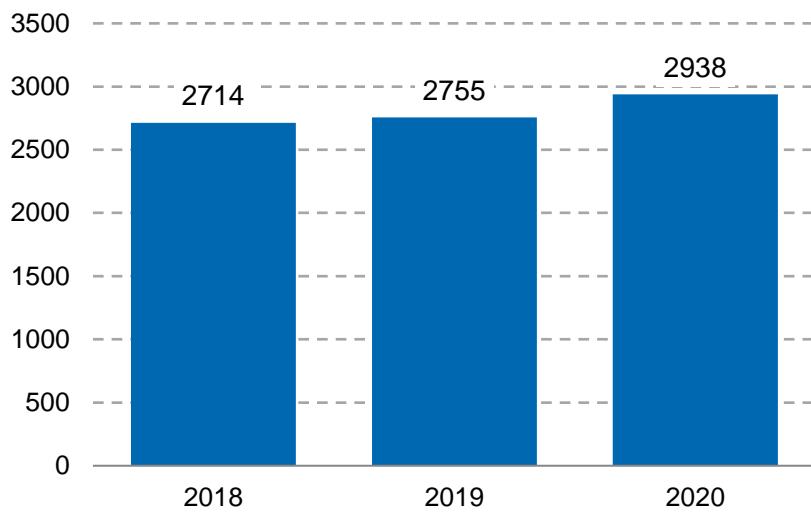
Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

NOVČANA DAVANJA

Broj korisnika novčane socijalne pomoći*	2938	(2020)
Udeo korisnika novčane socijalne pomoći u ukupnoj populaciji (%)*	8,7	(2019)
Broj korisnika dečijeg dodatka (0–17 godina)*	7729	(2020)
Udeo korisnika dečijeg dodatka u ukupnoj populaciji dece (%)*	77,2	(2019)

Broj korisnika uvećanog dečijeg dodatka (0–17 godina)*	1332	(2020)
Udeokorisnika uvećanog dečijeg dodatka ukupnoj populaciji dece (%)*	13,8	(2019)
Broj korisnika osnovnog dodatka za negu i pomoć drugog lica *	138	(2020)
Broj korisnika uvećanog dodatka za negu i pomoć drugog lica*	137	(2020)
Udeokorisnika uvećanog dodatka za negu i pomoć drugog lica u ukupnoj populaciji (%)*	0,5	(2019)

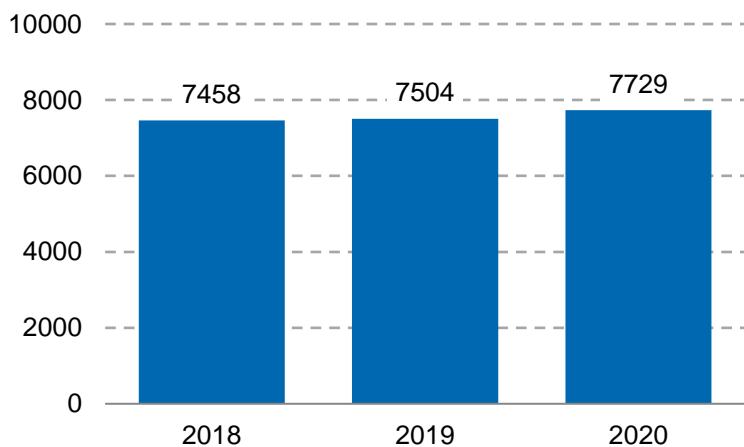
Broj korisnika novčane socijalne pomoći, 2018–2020.*

* stanje na dan 31.12.

Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Broj korisnika dečijeg dodatka, 2018–2020.*

* stanje na dan 31.12.

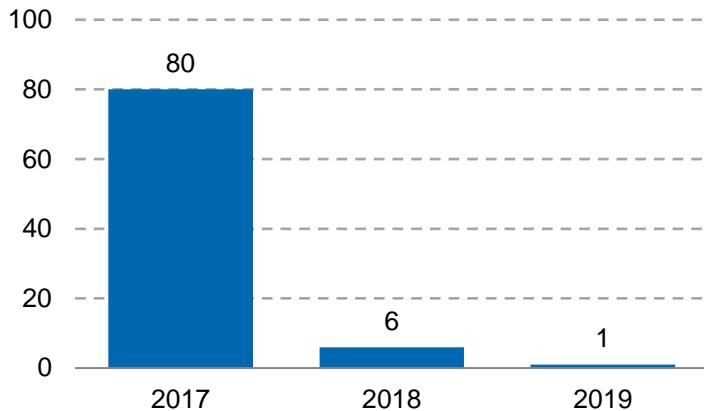
Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

ZAŠTITA

Broj prijavljenih slučajeva porodičnog nasilja prema deci	4	(2019)
Broj prijavljenih slučajeva porodičnog nasilja prema ženama	19	(2019)
Broj dece u sukobu sa zakonom (6–17 godina)	1	(2019)
Stopa dece u sukobu sa zakonom (6–17 godina) (na 1000 dece)	0	(2019)

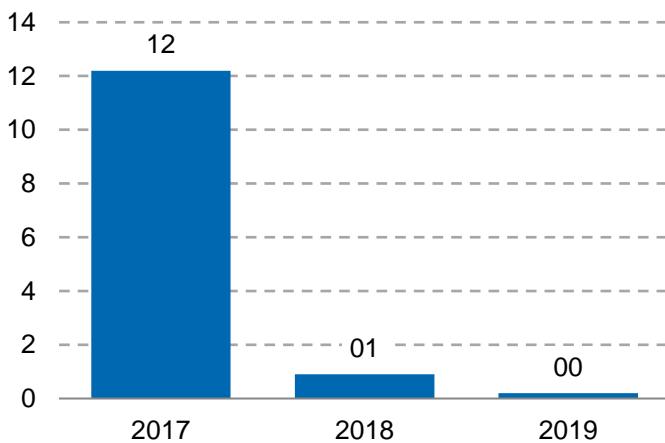
Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu

Broj dece (6–17 godina) u sukobu sa zakonom, 2017–2019.

Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu

Stopa dece (6–17 godina) u sukobu sa zakonom, 2017–2019. (na 1000 dece)

Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu

8.KULTURA

Kultura i umetnost predstavljaju kreativne načine za edukaciju u oblasti promocije zdravlja pomoću kojih možemo mnogo snažnije da prenesemo poruke i uključimo građane. Kultura doprinosi, sreći, blagostanju, boljem mentalnom zdravlju, kvalitetnom provođenju slobodnog vremena, zbližavanju i povezivanju ljudi, sprečava usamljenost i uključuje različite ljudi. Zato je važno da kultura bude dostupna za sve. Brojna istraživanja kulturnih potreba ukazuju na činjenicu da je podizanje obrazovnog i kulturnog nivoa uslov društvenoekonomskog razvoja i višeg nivoa javnog zdravlja. U kulturi i umetnosti

bitnu ulogu igra imaginacija, mašta. Mašta je važna, često i važnija od znanja, jer znanje je ograničeno. Ako se ograničimo samo na znanje, bili bismo osuđeni na stagnaciju, dok je mašta neograničena. Ona daje ideje, ide dalje i često predskazuje budućnost.

Usvajanje određenog kulturnog obrasca podrazumeva i određen životni stil svakog pojedinca koji je zdrav, bezbedan, solidaran, participativan, diferenciran i koji ne dovodi u pitanje nivo zadovoljavanja potreba budućih generacija. Dostizanje željenog nivoa društvenog blagostanja zavisi u prvom redu od usvajanja održivih životnih stilova u društvu, vrednosnih orientacija, povećanja socijalnog kapitala, od društvenog i kulturnog identiteta.

Osnovni podaci, 2019.		
Broj bioskopa	0	(2019)
Broj posetilaca bioskopa	0	(2019)
Broj muzeja	0	(2019)
Broj posetilaca muzeja	0	(2019)
Broj pozorišta	0	(2019)
Broj pozorišnih predstava	0	(2019)
Broj posetilaca pozorišta	0	(2019)
Izvor: Zavod za proučavanje kulturnog razvijatka		

9.DRUŠTVENA PARTICIPACIJA

Procenat birača glasalih na izborima za odbornike skupština opština i gradova	48,5	(2020)
Procenat žena odbornika u skupštinama opština i gradova*	40,5	(2020)

* Ciljevi održivog razvoja - indikator 5.5.1

Izvor: Statistika izbora, RZS

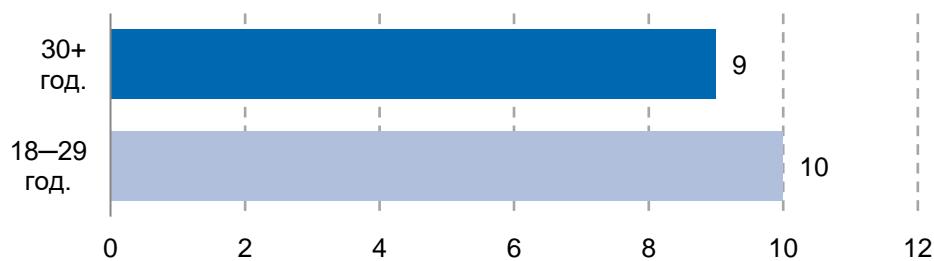

10.PRAVOSUĐE

Maloletni učinioци krivičnih dela (14–17 godina) kojima su izrečene krivične sankcije prema mestu izvršenja	20	(2019)
Pravnosnažno osuđena punoletna lica prema mestu izvršenja	19	(2019)
Pravnosnažno osuđena punoletna lica za krađu prema mestu izvršenja krivičnog dela	0	(2019)

Izvor: Statistika pravosuđa, RZS

Pravnosnažnoosuđenapunoletna licaprema mestuizvršenjai starosti, 2019.

Izvor: Statistika pravosuđa, RZS

11.SAOBRAĆAJ I INFRASTRUKTURA

Dužina puteva (km) ¹	820	(2019)
Dužina vodovodne mreže (km) ²	69	(2019)
Domaćinstva priključena na vodovodnu mrežu ²	4539	(2019)
Dužina kanalizacione mreže (km) ²	66	(2019)
Domaćinstva priključena na kanalizacionu mrežu ²	3515	(2019)
Teritorija pod šumom (ha) ³	35160	(2017)

Proporcija teritorije pod šumom * (%) ³	47	(2017)
Izgrađeni stanovi na 1 000 stanovnika ⁴	6	(2019)
Telefonske linije (na 100 stanovnika) ¹	9	(2019)

* Cilj održivog razvoja - indikator 15.1.1

Izvor:

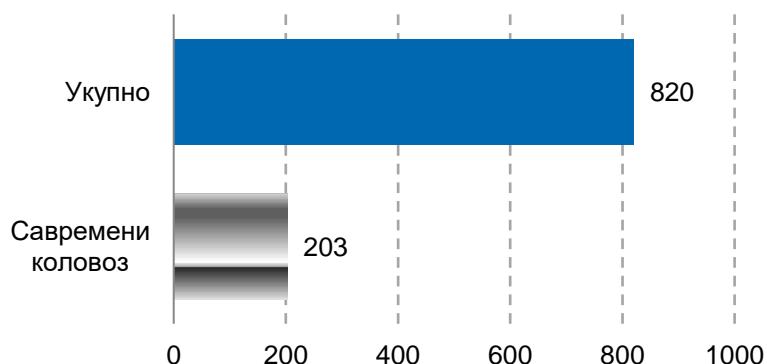
¹ Saobraćaj i telekomunikacije, RZS

² Statistika i računi životne sredine, RZS

³ Statistika šumarstva, RZS

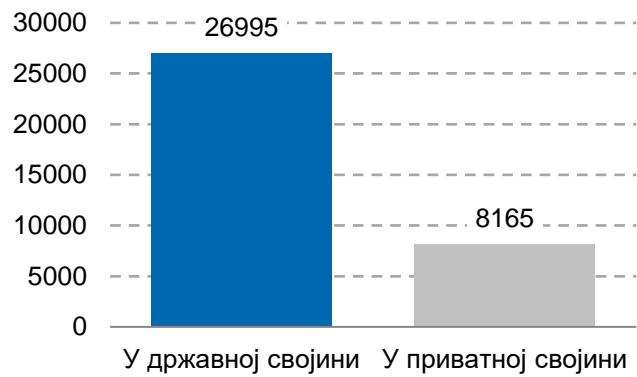
⁴ Statistikagrađevinarstva, RZS

Dužina puteva, 2019. (u km)

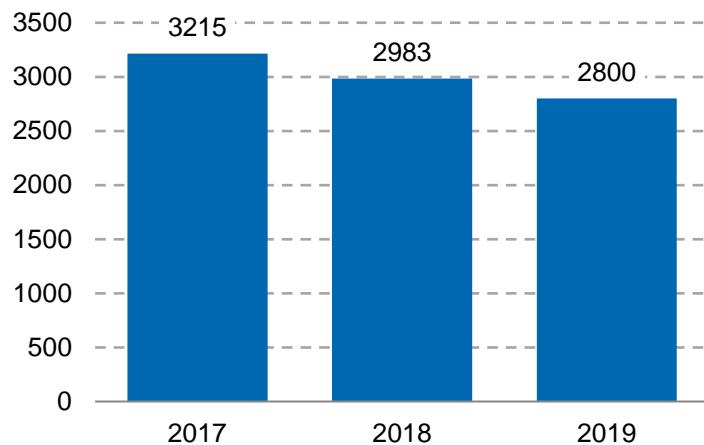
Izvor: Saobraćaj i telekomunikacije, RZS

Teritorija pod šumom, 2017.(ha)

Izvor: Statistika šumarstva, RZS

Preplatničišne telefonije, 2017–2019.

Izvor: Saobraćaj i telekomunikacije, RZS

Kapital otpornosti opština, 2013.

Indeks kapitala otpornosti		15,38
Indeks kapitala otpornosti - rang		67
Normalizovani indeks kapitala otpornosti		45,13

Izvor: Izveštaj o humanom razvoju, UNDP

Indeks dečijeg blagostanja, 2012–2014.

	Indeks	Rang opštine
2012	17,48	149
2013	11,92	156
2014	13,16	158

Izvor: SeConS и UNICEF

DEO DRUGI

1.PRINCIPI I VREDNOSTI

Javno zdravlje je širi koncept od zdravstvene zaštite. Javnim zdravljem se unapređuje kako zdravlje pojedinca, tako i čitave populacije ili zajednice kao i životne sredine. Način i uslovi života najviše utiču na zdravlje, te je neophodno raditi na njihovom poboljšanju i to kroz koordinisane aktivnosti svih sektora. Navedeno čini da javno zdravlje ima izrazito intersektorski karakter.

Osnovni principi na kojima se zasniva strateško planiranje javnog zdravlja opštine Tutin su:

- timski i interdisciplinarni rad,
- intersektorska saradnja i uključenost svih u proces donošenja odluka značajnih za javno zdravlje,
- odgovornost lokalne zajednice za zdravlje,
- prepoznavanje socijalnoekonomskih determinanti i faktora rizika,
- prisustvo svih oblika partnerstva za zdravlje.

Principi i koncepti javnog zdravlja menjali su se tokom vremena i mogu se uočiti 4 razvojne faze:

- higijenska faza (19.vek),
- individualistička faza (20. vek),
- terapijska faza (40-te godine 20.veka),
- novo javno zdravlje(druga polovina 20.veka).

Prva, higijenska faza u razvoju javnog zdravlja se vezuje za poboljšanje higijenskih i sanitarnih uslova u nekoliko evropskih zemalja koja je motivisana pogoršanjem zdravlja stanovništva usled industrijske revolucije. U to vreme veliki broj ljudi živi u gradovima bez odgovarajućih stambenih i sanitarnih uslova, što je dovelo do mnogih epidemija zaraznih bolesti i velikog porasta mortaliteta. Iz tih razloga lokalne vlasti su postavljale lekare na javne dužnosti, čiji je zadatak bio nadzor infektivnih bolesti i pružanje medicinske pomoći siromašnima.

U drugoj, individualističkoj fazi, aktivnosti javnog zdravlja su usmerene na kontrolu mikroorganizama i unapredjenje imuniteta putem imunizacije.

Treća, terapijska faza je započela otkrićem novih lekova (sulfon-amidi, insulinska terapija..) početkom četrdesetih godina prošloga veka. U to vreme je već uspostavljena kontrola nad zaraznim bolestima i „staro javno zdravlje“ počinje da gubi politički značaj i državna sredstva se dominantno usmeravaju ka bolnicama i kurativnoj zdravstvenoj zaštiti. Takva praksa uzrokovala je enormno poskupljenje zdravstvene zaštite, koja nije rezultovala proporcionalnim poboljšanjem zdravstvenog stanja, te je postalo jasno da se uslovi života, kao i ponašanje stanovništva ne smiju zanemariti i da je reorientacija institucija javnog zdravlja neophodna.

Četvrta faza se označava kao „novo javno zdravlje“, a započela je u drugoj polovini 20. veka i još uvek traje i temelji se na principima strategije „Zdravlje za sve“. Razvoj ove faze uslovijen je pre svega saznanjima o ograničenim efektima kurativne medicine i skupih tehnologija, kao i sve većim socioekonomskim nejednakostima i rizicima po zdravlje. Nejednakosti usporavaju socijalnu mobilnost. Društva velike nejednakosti imaju velike zdravstvene probleme među stanovništvom. U društvima nejednakosti i slabe socijalne mobilnosti ljudi gube svaku nadu, postaju pesimisti, apatični, povlače se iz društvenog života, a sve to nije dobro za zdravo društvo. Novo javno zdravlje se bavi sistematskim pokušajima identifikovanja zdravstvenih potreba i organizacijom sveobuhvatnih zdravstvenih službi. Suština javnog zdravlja je zdravlje populacije i ono uključuje organizaciju osoblja i sredstava za

obezbeđenje svih zdravstvenih službi potrebnih za unapređenje zdravlja, prevenciju bolesti, dijagnostiku i lečenje bolesti, kao i rehabilitaciju.

Novo javno zdravlje, pored klasičnih oblasti, nastoji da se bavi problemima koji se odnose na pravično korišćenje zdravstvenih usluga, ekologiju, javno-zdravstvenu politiku, povezanost zdravlja sa socijalnim i ekonomskim razvojem. Novo javno zdravlje definiše zdravlje kao investiciju za postizanje boljeg kvaliteta života u zajednici. Poseban značaj se daje ponašanju pojedinaca u životnoj sredini i uslovima života koji značajno utiču na ovo ponašanje. Novo javno zdravlje se temelji na promociji zdravlja i primarnoj prevenciji, a instrumentalizuje se kroz timski i interdisciplinarni rad, multisektorsku saradnju i sve oblike partnerstva. Javnozdravstveni problemi se rešavaju na svim nivoima, nacionalnom, regionalnom i lokalnom, ali se najveća neposredna korist postiže rešavanjem problema u lokalnoj zajednici.

Pridržavajući se navedenih principa u procesu donošenja Plana javnog zdravlja opštine Tutin za period 2021. – 2026. godinu moguće je težiti vrednostima kao što su:

- humanost, rad, predanost, napor, stvaralaštvo, kreativnost, interaktivnost, tolerantnost, integracija,
- socijalna pravda, jednakost i dostupnost u zdravlju, jer svaki građanin ima pravo na najviši mogući nivo zdravstvene zaštite,
- zasnovanost na činjenicama, dokazima i primenjivost onoga što dokazano doprinosi zdravlju,
- osnaživanje ljudi da budu sposobljeni za unapređenje zdravlja i
- solidarnost.

2.VIZIJA I MISIJA

Vizija javnog zdravlja je zdrav čovek, zdrava populacija u zdravoj životnoj sredini.

Misija javnog zdravlja je da modernizujemo, prikupljamo, proizvodimo i integrišemo znanja upotrebljiva za dobro zdravlje, zdravu životnu sredinu i radnu okolinu.

Javno zdravlje je skup znanja, veština i aktivnosti usmerenih na unapređenje zdravlja, sprečavanje i suzbijanje bolesti, produženje i poboljšanje kvaliteta života putem organizovanih mera društva. Stoga Plan javnog zdravlja (u daljem tekstu: Plan) podstiče unapređenje zdravlja i očuvanja zdrave životne sredine, sprečavanje bolesti i produženje kvalitetnog života stanovništva.

Definicija zdravlja Svetske zdravstvene organizacije: „Zdravlje je stanje sveukupnog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili nemoći“. Zdravlje je stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili nesposobnosti. Zdravstveni problemi u okviru javnog zdravlja u Republici Srbiji se rešavaju na svim nivoima, ali se naj efikasnije rešavanje problema može postići u jedinicama lokalne samouprave.

Na osnovu izazova javnog zdravlja u Tutinu u planu se utvrđuju misija, vizija, principi, opšti i specifični ciljevi, akcioni plan za delovanje, kao i mehanizmi za praćenje i evaluaciju.

Plan javnog zdravlja predstavljaće deo Strategije održivog razvoja opštine Tutin.

Opština Tutin je 2026. godine grad u kojem je zdravlje iznad svega, prioritet svih prioriteta.

Navedeno znači da je zdravlje najveća vrednost koja se uvažava u svim lokalnim politikama i da se donosioci odluka Opštine rukovode tom vrednošću, uvek imajući na umu prvenstveno kako će se realizacija bilo koje odluke odraziti na javno zdravlje stanovništva opštine Tutin.

U 2026. godini opština Tutin je grad zdravih, zadovoljnih ljudi koji beleži rast kvaliteta života i koji žive u kvalitetnijim uslovima spoljašnje sredine. To je grad u kojem se prepoznaju vrednosti prirodnog kapitala, u kojem se investira u ekološki podobne tehnologije, u kojem postoji usklađenost graditeljskog, prirodnog i kulturno istorijskog nasleđa. Opština je okružen prirodnim dobrima, sa razvojem baziranim na tradicionalnim vrednostima, održivom korišćenju resursa, uz mogućnost negovanja zdravih stilova života.

Tutin bi trebalo da postane opština u kojoj ljudi vole da žive i rade i gde rado zasnivaju porodicu, gde su bezbrižni, gde rađaju decu, gde natalitet ima tendenciju rasta.

Radi ostvarenja navedene vizije građani Tutina imaju zadatak, misiju saradnje na unapređenju zdravlja telesnog, zdravlja u privređivanju, zdravlja prirodne sredine, zdravlja moralnog i duhovnog, jednakog potrebnog svima.

Unapređenjem zdravlja i kvaliteta života stvaraju se uslovi za društveno-ekonomski rast i razvoj kroz poboljšanje zdravlja svakog pojedinca i celokupne zajednice.

Uvažavajući činjenicu da na zdravlje utiče veliki broj faktora i izvan zdravstvenog sistema, subjekti iz zdravstvenog sistema će ojačati saradnju sa drugim sektorima i unaprediti vlastite kapacitete za preoblikovanje kako bi se odgovorilo novim javnozdravstvenim potrebama.

Pri realizaciji navedene vizije i misije svi subjekti zdravstvenog sistema su dužni poštovati načelo usmerenosti na pacijenta i prepoznate zdravstvene potrebe i usmeravati svoje delovanje prema prioritetima koji štite temeljna prava pacijenata i osiguravaju dobrobit pojedinca i cele zajednice.

Opšta javnozdravstvena načela obavezuju svakog građanina, te je svaka osoba obavezna brinuti o svome zdravlju, a niko ne sme ugroziti zdravlje drugih.

Dostupnost je temeljno načelo u zdravstvenom sistemu kojim se stanovništvu omogućavaju podjednaki uslovi zdravstvene zaštite, što znači da usluge zdravstvene zaštite moraju biti tako pružene da ih mogu koristiti svi građani nezavisno od stepena obrazovanja koji poseduju, njihovih ekonomskih prilika, verskih uverenja ili nekih drugih ličnih ili društvenih okolnosti koje bi ih onemogućavale da ravnopravno sa drugima koriste zdravstvenu zaštitu.

2.1.OBLASTI DELOVANJA U JAVNOM ZDRAVLJU

U skladu sa zakonom kojim se uređuje javno zdravlje, oblasti delovanja javnog zdravlja su:

- 1) fizičko, mentalno i socijalno zdravlje stanovništva;
- 2) promocija zdravlja i prevencija bolesti i povreda;
- 3) životna sredina i zdravlje stanovništva;
- 4) radna okolina i zdravlje stanovništva;
- 5) organizacija i funkcionisanje zdravstvenog sistema;
- 6) postupanje u kriznim i vanrednim situacijama.

Strategija se prevashodno zasniva na delovanju u okviru promocije zdravlja i prevencije bolesti i povreda.

Sledeći misiju, viziju i principe javnog zdravlja Plan javnog zdravlja opštine Tutinima sledeće opšte ciljeve u okviru kojih su specifični i operativni ciljevi.

3. OPŠTI CILJEVI

- 1) unapređenje zdravlja i smanjivanje nejednakosti u zdravlju;
- 2) unapređenje životne sredine i radne okoline;
- 3) sprečavanje i suzbijanje bolesti i vodećih rizika po zdravlje stanovništva;
- 4) razvoj akcija promocije zdravlja u zajednici;
- 5) podrška razvoju dostupne, kvalitetne i efikasne zdravstvene zaštite;
- 6) razvoj sistema javnog zdravlja

5. AKCIIONI PLAN

Akcioni plan za sprovođenje Plana javnog zdravlja (u daljem tekstu: Akcioni plan) opisuje ukupan spektar aktivnosti koje se preduzimaju u oblasti javnog zdravlja i ostavlja mogućnost da se, paralelno sa implementacijom Plana , aktivnosti dalje razvijaju, unapređuju i evaluiraju.

Aktivnosti koordinira Zavod za javno zdravlje i Savet za zdravlje, a realizacija aktivnosti sprovodiće se prema prioritetima i dostupnosti izvora finansiranja.

1.Unapređenje zdravlja i smanjivanje nejednakosti u zdravlju

1.1.Unapređenje praćenja i evaluacije zdravstvenog stanja i nejednakosti u zdravlju

1.1.1 Savet za zdravlje, izveštavaće i publikovaće godišnje analize zdravstvenog stanja na osnovu pokazatelja zdravstvene statistike, pokazatelja stanja životne i radne sredine, demografskih i socioekonomskih odrednica zdravlja

Aktivnosti	Rok	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvori finansiranja
1.1.1 Vršiti godišnju analizu zdravstvenog stanja i dati predlog prioritetnih mera za unapređenje javnog zdravlja	U kontinuitetu	Organizovani sastanci Saveta za zdravlje i članova formirane "koalicije za zdravlje" na kojima će se prezentovati rezultati godišnje analize zdravstvenog stanja stanovništva	Godišnja analiza zdravstvenog stanja	Publikacija Godišnje analize zdravstvenog stanja	Savet za zdravlje , članovi koalicije za zdravlje	Sve institucije koje su članice koalicije za zdravlje	BudžetJLS, ministarstvo zdravlja

1.2 Unapređenje ishrane i fizičke aktivnosti stanovništva opštine Tutin (tako da se udeo mlađih od 18 godina koji se pravilno hrane i fizički su aktivni uveća za 10%) za period od 5 godina;

1.2.1 Uvesti merenje BODY MAS INDEX –a u redovne sistematske preglede školske dece

1.2.2 Napraviti Plan ponovnog uvođenja zdrave ishrane u osnovnim školama

1.2.3 Obezbeđivanje uslova u svim školskim ustanovama za redovno sprovođenje fizičke kulture

Aktivnosti	Rok	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvori finansiranja
1.2.1.1 U svim školskim ustanovama uvesti merenje BMI kroz redovne sistematske preglede	U kontinuitetu	Merenje VMI obavlja se kroz sve redovne sistematske preglede u osnovnim i srednjim školama	Broj dece kojima je izmeren BMI	Izveštaj o sprovedenim merenjima i rezultatima	LS, Dom zdravlja	ZZJZ, školske ustanove	LS,
1.2.2.1 Napraviti Plan za ponovno uvođenje organizovane ishrane u OŠ	Do 31.12.2022.	Postoji organizovan a ishrana upreko 50% osnovnih škola	Broj O.Š. u kojima je organizovan a ishrana	Izveštaj o sprovođenju Plana za ponovno uvođenje organizovane	Lokalna samouprava, Ministarstvo zdravlja , Ministarstvo ZZJZ NP	Lokalna samouprava, Školske ustanove, ZZJZ NP	Lokalna samouprava Ministarstvo zdravlja , Ministarstvo prosvete,

				ishrane u OŠ	prosvete		Roditelj koji finansira decu
1.2.3.1 Obezbeđivanje uslova u svim školskim ustanovama za redovno sprovođenje fizičke kulture	Do 1.12.2022.	Obezbeđeni uslovi u srednjim školama	Broj škola u kojima su unapređeni uslovi	Izveštaj o sprovedenim aktivnostima na unapređenju uslova	Lokalna samouprava, Ministarstvo prosvete	Lokalna samouprava, Školske ustanove,	LS, Ministarstvo sporta, DONATORI ,
	Do 31.12.2022.	Obezbeđeni uslovi u O.Š	Broj škola u kojima su unapređeni uslovi	Izveštaj o sprovedenim aktivnostima na unapređenju uslova	Lokalna samouprava, Ministarstvo prosvete	Lokalna samouprava, Školske ustanove,	LS, Ministarstvo sporta, DONATORI
	Do 31.12.2023.	Obezbeđeni uslovi za preostale O.Š.	Broj škola u kojima su unapređeni uslovi	Izveštaj o sprovedenim aktivnostima na unapređenju uslova	Lokalna samouprava, Ministarstvo prosvete	Lokalna samouprava, Školske ustanove,	LS, Ministarstvo sporta, DONATORI

1.3 Prevencija i suzbijanje pušenja i izloženosti duvanskom dimu, štetne upotrebe alkohola i zloupotrebe droga (tako da se udeo odraslog stanovništva i mlađih od 18 godina koji svakodnevno ili povremeno puše, izloženi su duvanskom dimu u radnoj sredini i na javnom mestu, prekomerno piju alkohol i zloupotrebjavaju droge smanji za 10%) za period od 5 godina;

1.3.1 Kontrola primene važećih propisa i preuzimanja drugih mera u vezi suzbijanja pušenja duvana , konzumiranja alkohola i psihotaktivnih supstanci i igara na sreću maloletnih lica, na lokalnom nivou;

1.3.2 Sprovođenje anketa u cilju određivanja prevalence (broj školske dece) pušenja, alkoholizma i zloupotrebe PAS u

1.3.3 Podrška Timu za prevenciju narkomanije u školama, kontinuirano

1.3.4 Kontinuirano sprovođenje aktivnosti Tima za prevenciju narkomanije u školama

Aktivnosti	Rok	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvori finansiranja
1.3.1.1 Pojačati kontrolne i kaznene mere nad objektima i licima koja ne poštuju propise	Od 2022.u kontinuitetu	Povećan broj kontrola i podnetih zahteva za pokretanje prekršajnog postupka	Izveštaj o sprovedenim merama kontrole	Objavljen izveštaj na zvaničnom sajtu Grada o sprovedenim merama kontrole	Lokalna samouprava, Nadležne inspekcijske službe i organi	Lokalna samouprava , Nadležne inspekcijske službe i organi	Budžet lokalne samouprave
1.3.2.1 Sprovesti ankete u osnovnim (7.razred) i srednjim (1. razred)	2022.	Sprovedene ankete u svim osnovnim i srednjim školama	Broj sprovedenih anketa	Podnet izveštaj Savetu za zdravlje Tutin	Savet za zdravlje, ZZJZ NP, Školske ustanove, Kancelarija za mlade	Lokalna samouprava , ZZJZ NP Savet za zdravlje, Školske ustanove, Kancelarija	Budžet lokalne samouprave , Donacije 150.000 rsd

školama						za mlade	
1.3.3.1. Edukacije članova tima (50 prosvetnih radnika, 10 zdravstvenih radnika, 2 predstavnika nevladinog sektora, 2 predstavnika MUPa, 2 predstavnika SUDA, 2 predstavnika Centra za socijalni rad. 2 člana Saveta za zdravlje	2022.g. i dalje	Svi članovi Tima za prevenciju narkomanije u školama su edukovani i	Broj edukovanih članova tima	Izveštaj o sprovedenim edukacijama	Lokalna samouprava, ZZJZ NP, SUD Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade , Obrazovne ustanoveškole	Lokalna samouprava , ZZJZ NP, SUD Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade , Obrazovne ustanoveškole	Budžet lokalne samouprave , Školska uprava- MP 300.000 din
1.3.4. Svake godine u svim osnovnim i srednjim školama ,sprovođiće se edukacije i interaktivne radionice kao i tribine sa roditeljima	2022.g. i dalje	Podignut nivo svesti i znanja o štetnosti psihoaktivnih supstanci i naučene veštine savladavanja socijalnog pritiska	Evaluacioni testovi, broj obuhvaćenih škola, učenika, nastavnika i roditelja edukacijom	Izveštaj o sprovedenim aktivnostima, analiza evaluacionih testova objavljena na zvaničnom sajtu opštine	Lokalna samouprava, ZZJZ NP, SUD Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade , Obrazovne ustanoveškole	Lokalna samouprava , ZZJZ NP, SUD Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade , Obrazovne ustanoveškole	Budžet lokalne samouprave , 196.000 rsd

1.4 Unapređenje zdravlja stanovništva u oblastima od vodećeg javno zdravstvenog značaja;

1.4.1 Kontinuirana primena i evaluacija aktivnosti u oblasti ranog fizičkog razvoja i mentalnog zdravlja dece;

1.4.2 Unapređenje preventivne stomatološke zdravstvene zaštite, sprovodi se kontinuirano;

1.4.3 Kontinuirana primena i evaluacija Strategije za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama i decom u porodici i u partnerskim odnosima;

Aktivnosti	Rok	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvori finansiranja
1.4.1 Kontinuirana	Od	Obuhvaćeno 70% dece	Broj obuhvaćene	Izveštaji sa	LS, ZZJZ NP, Dom	ZZJZ NP, Predškolsk	Budžet

primena i evaluacija aktivnosti u oblasti ranog fizičkog razvoja i mentalnog zdravlja dece;	2022.g. U kontinuitetu	uzrasta od 6-10 godina	dece	sprovedenih aktivnosti	zdravlja, Predškolske ustanove, školske ustanove	e ustanove, školske ustanove,	LS,MZ
1.4.2 Unapređenje preventivne stomatološke zdravstvene zaštite, sprovodi se kontinuirano;	Od 2022.g. U kontinuitetu	Obuhvaćeno preventivnim stomatološkim pregledima 70% dece uzrasta od 6-10 godina	Broj obuhvaćene dece preventivnim stomatološkim pregledima	Izveštaj o sprovedenim stomatološkim pregledima	LS, Dom zdravlja, Predškolske ustanove, školske ustanove	ZZJZ NP, Dom zdravlja, Predškolske ustanove, školske ustanove	Budžet LS,MZ
1.4.3 Unapređenje sistema mera za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama i decom u porodici i u partnerskim odnosima;	Od 2022.g. U kontinuitetu	Smanjen broj prijava za krivična dela nasilja u porodici, ili broj žrtava nasilja	Broj prijava za krivična dela nasilja u porodici, ili broj žrtava nasilja	Godišnji izveštaj od strane Osnovnog suda u NP	LS, ZZJZ NP, SUD Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade, Obrazovne ustanove škole	LS, ZZJZ NP, SUD Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade, Obrazovne ustanove škole	Budžet LS, Ministarstvo za unutrašnje poslove,

1.5 Unapređenje zdravlja osetljivih društvenih grupa putem razvoja i implementacije dodatnih mera radi smanjenja nejednakosti u zdravlju

1.5.1 Unapređenje pristupačnosti zdravstvenih usluga i dostupnosti zdravstvene zaštite osetljivim društvenim grupama na teritoriji opštine Tutin;

Aktivnosti	Rok	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvori finansiranja
1.5.1 Unapređenje pristupačnosti zdravstvenih usluga i dostupnosti zdravstvene zaštite osetljivim društvenim grupama na	2022.g. i dalje	Zdravstvene usluge i zdravstvena zaštita je dostupna svim osetljivim društvenim grupama	Broj pruženih zdravstvenih usluga osetljivim društvenim grupama	Godišnja evidencija o sprovedenim zdravstvenim aktivnostima i uslugama ODG	LS,MZ, Dom zdravlja, ZZJZ NP,	LS,MZ	Budžet LS, MZ

teritoriji opštine Tutin							
-----------------------------	--	--	--	--	--	--	--

2. UNAPREĐENJE STANJA ŽIVOTNE SREDINE

2.1. Praćenje, evaluacija i procena rizika od eventualne izloženosti stanovništva štetnim uticajima životne sredine.

- 2.1.1. Uspostaviti monitoring (kontinuirani sistem kontrole , ispitivanja kvaliteta i evaluacije) svih faktora životne sredine (vode , vazduha, zemljišta, životne namirnice, predmeti od opšte upotrebe);
 2.1.2 Izgraditi Lokalni katalog zagađivača- proizvođača zagađujućih supstanci na teritoriji opštine Tutin;
 2.1.3. Unapređenje svojstva stambenih zgrada.

Aktivnosti	Rok	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvori finansiranja
2.1.1. Uvođenje kontinuiranog praćenja i ispitivanja zdravstvene ispravnosti vode , vazduha, zemljišta, životnih namirnica, predmeti od opšte upotrebe- kontinuirano	2021.g. - 2023.	Do 2023 Uspostavljen monitoring vode , vazduha, zemljišta, životnih namirnica, predmeti od opšte upotrebe- kontinuirano	Broj i rezultati ispitivanja	Izveštaj godišnjih analiza objavljen na sajtu ZZJZ NP	LS, ZZJZ NP, MZ, ZŽS	LS, ZZJZ NP, MZ, ZŽS	Budžet LS, MZ, ZŽS .
2.1.2 Sprovesti inspekcijske nadzore i identifikovati proizvođače zagađujućih supstanci na teritoriji opštine Tutin	2021.g. i dalje	Izrađen lokalni katalog zagađivača na teritoriji opštine Tutin	Broj identifikovanih proizvođača zagađujućih supstanci na teritoriji opštine Tutin	Sajt opštine Tutin	LS, ZZJZ NP, MZ, ZŽS	LS, ZZJZ NP, MZ, ZŽS	Budžet LS, MZ, ZŽS, Donatori
2.1.3.1. Sanacija objekata za stanovanje	U fazama: Javni objekti,	Izvršene sanacije objekata	Broj saniranih objekata	Odluke Skupštine opštine Elaborati	Nadležni organ Gradske uprave	Nadležni organ Gradske uprave	LS Donacije

	zgrade kolektivn og stanovan ja i individua lni objektu			sanacije		Nadležno ministarstv o	
--	--	--	--	----------	--	------------------------------	--

2.2. Unapređenje vodosnabdevanja građana opštine Tutin

2.2.1. Unapređenje vodosnabdevanja na seoskom području

2.2.1.1. Evidencija stanja vodosnabdevanja

2.2.1.2. Snimanje instalacija seoskih vodovoda

2.2.1.3. Izrada projekta stanja seoskog vodovoda

2.2.1.4. Ozakonjenje seoskih vodnih objekata

2.2.1.5. Poveravanje održavanja seoskih vodovoda

2.2.1.6. Izvršiti sanaciju postojećih vodnih objekata koji nezadovoljavaju sanitarno- higijenske i tehničke standarde

2.2.1.7. Uspostaviti kontinuiranu kontrolu dezinfekciju vodnih objekata do momenta poveravanja održavanja seoskog vodovoda ovlašćenoj organizaciji

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranj a
2.2.1. Izvršiće se terenski nadzor svih vodnih objekata i uzorkovati voda za ispitivanje na fizičko hemijsku i bakteriološku ispravnost	31.12.2022. .g.	Snimljeno stanje vodnih objekata i uzorkovan a voda	Broj registrovanih vodnih objekata i uzoraka vode	Izveštaj o sprovedenim nadzorima i uzorkovanju vode objavljen na sajtu ZZJZ NP i opštine Tutin	LS, ZZJZ NP, predstavnici mesnih zajednica	LS, ZZJZ NP, Nadležni inspekcijski organi mediji	Budžet LS,donacije
2.2.2. Napraviti kartoteku i bazu podataka vodnih objekata i rezultata zdravstvene ispravnosti vode	31.12.2022. g.	Izgrađena kartoteka i baza podataka vodnih objekata i rezultata zdravstvene ispravnosti vode	Kartoteka vodnih objekata i baza podataka vodnih objekata i rezultata zdravstvene ispravnosti vode	Objavljena kartoteka vodnih objekata na sajtu ZZJZ NP i opštine Tutin	LS, ZZJZ NP	LS, ZZJZ NP, mediji	Budžet LS, donacije
2.2.1 Angažovanje	31.12.2022.	Snimljeno stanje poszemnih	Broj snimljenih	Elaborat o snimljenom stanju	LS	Angažovana ovlašćena	Budžet LS, donacije

ovlašćenih organizacija za snimanje podzemnih instalacija		instalacija	objekata	predstavljen		organizacija	
2.3.1 Izrada projektne dokumentacije	31.12.2023.	Izrađeni projekti	Broj Projekata	Dostavnjeni nadležnom organu za izdavanje dozvola	LS	Ovlašćeni projektni biro	Budžet LS, donacije
2.4.1 Postupak ozakonjenja	30.05.2023	Građevinska dozvola	Broj izdatih dozvola	Upis u Službu za kataster nepokretnosti	LS	Služba za kataster nepokretnosti	Budžet LS, donacije
2.5.1 Postupak poveravanja održavanja seoskih vodovoda	31.12.2023.	Akt o poveravanju poslova održavanja	Broj donetih akata	Objavljivljene u sl.listu opštine Tutin	Skupština opštine	Nadležni organ za komunalne poslove	Budžet LS, donacije
2.6.1. Izvršiće se sanacija postojećih vodnih objekata koji nezadovoljava vaju sanitarno-higijenske i tehničke standarde	31.12.2023.	Sanirani svi vodni objekti i uspostavljena kontinuirana kontrola nad njima	Broj saniranih vodnih objekata	Izveštaj o sprovedenim sanacijama i nadzorima nad vodnim objektima	LS, ZZJZ NP, JKP „Gradac“	LS, ZZJZ NP, Nadležni inspekcijski organi	Budžet LS, donatori
2.7.1 Sprovodiće se kontinuirana kontrola i dezinfekcije vodnih objekata	U kontinuitetu	Kontrolisan i i dezinfikovani vodni objekti kontinuirano	Broj kontrola dezinfikovanih vodnih objekata	I zveštaj o sprovedenim merama dezinfekcije V.O.	LS, ZZJZ NP, Nadležni inspekcijski organi	LS, ZZJZ NP, Nadležni inspekcijski organi	Budžet LS, MZ

2.2.2. Unapređenje vodosnabdevanja građana gradskog područja

2.2.2.1.1. Smanjenje gubitka prerađene vode vode za piće

2.2.2.1.2. Zamena azbestnih cevi

2.2.2.1.3. Proširenje obuhvata pružanja komunalne usluge-snabdevanje građana vodom za piće

2.2.2.1.4. Korišćenje voda gradskih česama (Krkavac, Mehov Krš, Promuklice i dr.)

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
2.2.2.1.1. Snimanje mreže za vodosnabde vanje građana	31.12.2022 .god.	Elaborat snimljenih podzemnih instalacija vodosnabd evanja	Broj snimljenih mesta Smanjeni gubici vode u m3	Evidencija JKP „Gradac“	Gradska uprava za izvorne i poverene poslove i JKP „Vodovod i kanalizacija“	JKP „Gradac“	Opština Tutin JKP „Gradac“ Donatori
2.2.2.1.2. Sanacija kvarova-mesta na kojima su nastali gubici vode	31.12.2023 .god. Za 10%	Izveštaj o sanaciji	Broj saniranih mesta Smanjeni gubici vode u m3	Evidencija JKP „Gradac“	JKP“Vodovod i kanalizacije“	JKP „Gradac“ Angažovane ovlašćene organizacije	Opština Tutin JKP „Gradac“ Donatori
	31.12.2024 .god Za 15%.	Izveštaj o sanaciji	Broj saniranih mesta Smanjeni gubici vode u m3	Evidencija JKP „Gradac“	JKP“Vodovod i kanalizacije“	JKP „Gradac“ Angažovane ovlašćene organizacije	JKP „Gradac“ Angažovan e ovlašćene organizacij e
	31.12.2026 .god. Za 15%	Izveštaj o sanaciji	Broj saniranih mesta	Evidencija JKP „Gradac“	JKP“Vodovod i kanalizacije“	JKP „Gradac“ Angažovane ovlašćene organizacije	Opština Tutin JKP „Gradac“ Donatori
2.2.2.1.3. Povećanje broja domaćinstava koji se snabdevaju sa gradsko vodovodne mreže	31.12.2022 .god. Za 10%	Broj priključenih domaćinstava povećan za 10%	Broj priključenih domaćinstava	Evidencija JKP „Gradac“	JKP“Vodovod i kanalizacije“	Ovlašćene organizacije kome se poveri izvođenje radova	Opština Tutin JKP „Gradac“ Donatori
	31.12.2.23. god. Za 10%	Broj priključenih domaćinstava Povećan za 10%	Broj priključenih domaćinstava	Evidencija JKP „Gradac“	JKP“Gradac“	Ovlašćene organizacije kome se poveri izvođenje radova	Opština Tutin JKP „Gradac“ Donatori
2.2.2.1.4. Uspostavljanje sistema za upotrebu voda sa javnih česama	31.12.2026 .god	Urađeno postrojenje za prihvatanje i instalacije za distribuciju vode	Količina vode koja se koristi za lokalno stanovništvo i za zalinjanje zelenih površina	Objavljivanje u „Sl.listu opštine Tutin“ akta za realizaciju projekta	Opštinska uprava Opštine Tutin	Ovlašćene organizacije kome se poveri izvođenje radova	Opština Tutin JKP „Gradac“ Donatori

2.2.2.1.5. Određivanje sanitarno-zaštitne zone	31.12.2022.g.	Elaboratom određene sanitarno-zaštitne zone	Rešenje Ministarstva o određivanju zona	Sajt opštine	Opštinska uprava za izvorne i poverene poslove opštine	Nadležni organ grada i JKP Ovlašćena organizacija za izradu elaborata	LS, Donatori
---	---------------	---	---	--------------	--	--	--------------

2.3. Unapređenje sistema upravljanja otpadnih materija

- 2.3.1. Izrada lokalnog Plana za upravljanje otpadom u skladu sa regulativom ;
 2.3.2. Kontinuirano osnaživanje kapaciteta JKP“ „Gradac” Tutin u cilju unapređenja pružanja komunalnih usluga i proširenja obuhvata prostora na kome se vrše usluge odnošenja smeća
 2.3.3. Uklanjanje divljih deponija
 2.3.4. Sanacija deponije „ Golo brdo“
 2.3.5. Uspostavljanje održivog sistema za prikupljanje ambalažnog otpada
 2.3.6. Unapređenje primarne selekcije otpada
 2.3.7. Povećanje količine otpada (selektivnog) za proces reciklaže

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
2.3.1. Izradiće se Plan za upravljanje otpadom u skladu sa regulativom, Proširiti broj naselja u kojima se redovno prikupljaju čvrste otpadne materije (naselje Šutenovac)	2021-2022.g.i dalje	2.3.1. Izrađen Plan za upravljanje otpadom u skladu sa regulativom	Usvajanje Plana	Dokument Plana	LS, JKP „Gradac“ Tutin Incom Management D.O.O.	LS, JKP „Gradac“ Tutin Incom Management D.O.O.	Budžet LS, MZ, Ministarstvo za zaštitu životne sredine
2.3.2. Kontinuirano osnaživanje kapaciteta JKP „Gradac“ Tutin , u cilju unapređenja sistema upravljanja otpadom	2021-2022.g. i dalje	Uvećani kapaciteti JKP „Gradac“ Tutin	Broj novozaposlenih ,broj novih aktivnosti, opreme – kontenjera, vozila	Dokumentacija o broju novozaposlenih ,broju novih aktivnosti, opreme	LS, JKP „Gradac“ Tutin	LS, JKP „Gradac“ Tutin	Budžet LS, JKP Novi Pazar
2.3.3 Saniratidivlje deponije i izgraditi novudeponij	2022.g. i dalje	Sanirane divlje deponije i započeta izgradnja	Broj saniranih deponija , projektni nacrt nove deponije	Izveštaji, publikacije o sprovedenim aktivnostima	LS, JKP „Gradac“ Tutin	LS, JKP „Gradac“ Tutin	Budžet LS, JKP „Gradac“

u koja je projektovana po standardima		nove deponije					Tutin
2.3.4. Izgraditi sistem za prečišćavanje otpadnih voda	2022.g. i dalje	Izgrađen sistem za prečišćavanje otpadnih voda	Nacrt projekta sistema za prečišćavanje otpadnih voda	Publikovano na sajtu grada Novog Pazara	LS, JKP „Gradac“ Tutin	LS, JKP „Gradac“ Tutin	Budžet LS, JKP „Gradac“ Tutin
2.3.5 Uspostaviće se održiv sistem za prikupljanje ambalažnog otpada;	2022.g. i dalje	Uspostavljen sistem za prikupljanje ambalažnog otpada	Količina prikupljenog ambalažnog otpada na godišnjem nivou	Izveštaji o radu reciklažnog centra	LS, JKP „Gradac“ Tutin	LS, JKP „Gradac“ Tutin	Budžet LS, JKP „Gradac“ Tutin

2.4. Unapređenje stanja ostalih faktora rizika životne sredine

2.4.1. Smanjiće se emisija štetnih gasova iz industrije, kućnih ložišta i motornih vozila u odnosu na 2017. godinu za 20%;

2.4.2. Izradiće se mapa izloženosti buke i akcioni planovi za zaštitu od buke;

2.4.3. Smanjenje količine zagađujućih materije u vodu i zemljište.

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
2.4.1.1. Smanjenje koncentracije čađi u vazduhu kroz sistemom manje upotrebe uglja u individualnim domaćinstvima, organizacijama i institucijama i prelazak na drugi prihvativljiv energet	Od usvajanja Plana do kraja 2022.god.	Smanjena koncentracija čađi u vazduhu u odnosu na 2017. Godinu za 20%;	Vrednosti iskazane kroz izveštaj o merenju	Izveštaj o merenju koncentracije čađi	LS, MZ, ZŽS,nadzorni inspekcijski organi	LS, MZ, ZŽS,nadzorni inspekcijski organi	Budžet LS, MZ, ZŽS Donatori
2.4.1.2. Smanjenje broja vozila koja prolaze kroz centar grada izgradnjom obilaznica	31.12.2026 .g	Smanjen broj vozila koji prolazi kroz centar grada/tokom dana	Broj vozila koji prolazi kroz centar grada/tokom dana	Projekti	LS	LS, nadležno ministarstvo, JP za uređivanje građevinsko g zemljišta „Tutin“	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori

2.4.1.3. Obezbeđivanje autobusa na električni pogon za javni prevoz	31.12.2025 . god.	Čistiji vazduh	Broj kupljenih vozila i manji parametri kvaliteta vazduha	Izveštaj o merenju količine zagađujućih materija u vazduhu	LS	LS, nadležno ministarstvo za saobraćaj	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori
2.4.1.4. Izgradnja ostrva Za bicikla i kupovina bicikala	31.12.2026 .god.	Manji broj vozila na ulice, čistiji vazduh	Broj izgrađenih ostrva, broj bicikala i parametri vatduha brojčano izraženi	Odluka Skupštine Opštine o kupovini bicikala i izgradnji ostrva- građevinska dozvola	LS	LS, nadležno ministarstvo za saobraćaj	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori
2.4.2.1. Izrada karte buke sa označenim mestima povećanog nivoa buke	31.12.2022 .god.	Uspostavlje na evidencija	Izrađena mapa, karta buke	Zaključak Opštinskog vijeća	Nadležni organ Opštinske uprave za izvorne i poverene poslove	Nadležni organ Opštinske uprave za izvorne i poverene poslove	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori
2.4.2.2. Sadnja rastinja – formiranje zelenog pojasa uz putne pravce (ulaz i izlaz iz grada)	31.12.2023 . God.	Formiran zeleni pojas uz putne pravce	Dužina zelenog pojasa	Skica rasporeda sadnica	LS, JP „Putevi Srbije“ JP za uređivanje građevinsko g zemljišta	LS, JP „Putevi Srbije“, JP za uređivanje građevinsko g zemljišta	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori
2.4.3.1. Izgradnja postrojena za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda	31.12.2026 . god.	Čistiji vodotoci, količina zagađujućih materija u granicama dozvoljenog	Izbveštaj o ispuštanju zagađujući h materija u vodotok	Odluka o izgradnju postrojenja, planska dokumentacija	LS, JKP	JS, JKP	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori
2.4.3.2. Smanjenje ispuštanja zagađujućih materija iz industrijskih postrojenja u vodotoke	31.12.2026 .g.	Čistiji vodotoci, količina zagađujućih materija u granicama dozvoljenog	Izbveštaj o ispuštanju zagađujući h materija u vodotok	Izveštaj	LS, preduzetnici, vlasnici postrojenja	LS, preduzetnici, vlasnici postrojenja	Budžet LS, nadležno ministarstvo Donatori
2.4.3.3. Sanacija septičkih jama	31.12.2024 .g.	Sanirane septičke jame	Analiza stanja	Izveštaj	LS, vlasnici septičkih jama	LS, vlasnici septičkih jama	Vlasnici septičkih jama Donatori
2.4.3.4. Izgradnja	31.12.2026 .g.	Naselja koja se snabdevaju	Dužina sekundarn	Evidencija JKP, odluka Skupštine	LS, JKP	LS, JKP	Budžet LS, nadležno ministarstvo

sekundarne kanalizacione mreže		sa gradskog vodovoda imaju urađenu sekundarnu kanalizacionu mrežu	e mreže	opštine			o Donatori
--------------------------------	--	---	---------	---------	--	--	---------------

2.5. Unapređenje obrazovno-vaspitnih aktivnosti u oblasti očuvanja i unapređenja životne sredine i zdravlja ljudi

2.5.1. Kontinuirano sprovođenje edukativnih programa usmerenih na obezbeđenje higijenski ispravne vode za piće u ruralnim područjima;

2.5.2. Kontinuirano sprovođenje edukativnih programa o značaju očuvanja i unapređenja stanja životne sredine sa akcentom na decu predškolskog i školskog uzrasta;

2.5.3. Kontinuirano sprovođenje edukativnih programa o značaju održavanja lične higijene

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
2.5.1.1. Kontinuirano sprovođenje edukativnih programa usmerenih na značaju higijenski ispravne vode za piće u ruralnim područjima;	2022.g. i dalje	Sprovedene edukacije i podignuta svest ruralnog stanovništva o značaju higijenski ispravne vode	Broj edukacija	Publikovanje putem medija , na sajtu stranice ZZJZ NP	LS, ZZJZ NP	LS, ZZJZ NP	Budžet LS
2.5.2.1. Kontinuirano sprovođenje edukativnih programa o značaju očuvanja i unapređenja stanja životne sredine u predškolskim i školskim ustanovama	Trajni zadatak	Sprovedeni edukativni programi o značaju očuvanja i unapređenja stanja životne sredine u predškolskim i školskim ustanovama	Broj edukativnih programa	Publikovanje putem medija , na sajtu stranice ZZJZ NP	LS, ZZJZ NP, PU, OŠ	Nadležni organ za zaštitu životne sredine, JKP, Nadležno ministarstvo, nevladine organizacije, Mediji, ZZJZ, OŠ, SŠ, Obdaništa	Budžet LS Donatori
2.5.2.1. Kontinuirano sprovođenje edukativnih	Trajni zadatak	Povećan nivo svesti kod građana-veći broj	Broj održanih radionica, Okruglih	Program	Nadležni organ za zaštitu životne	Nadležni organ za zaštitu životne	Budžet LS Donatori

programa o značaju očuvanja i unapređenja stanja životne sredine (štetnost upotrebe striza iz proizvodnih pogona , postupanje sa otpadom, značaj pošumljavanja i očuvanju stabala- rastinja)		posađenih sadnica, čistije ulice, Pravilno postupanje sa strizama	stolova, debata, televizijskih emisija.		sredine, JKP,	sredine, JKP, Nadležno ministarstvo, nevladine organizacije, Mediji, ZZJZ	
2.5.3. Kontinuirano sprovođenje edukativnih programa o značaju održavanja lične higijene	Trajni zadatak	Sprovedeni edukativni programi o značaju održavanja lične higijene	Broj edukativnih programa	Publikovanje putem medija , na sajtu stranice ZZJZ NP	LS, ZZJZ NP, PU, OŠ	LS, ZZJZ NP, PU, OŠ Nadležno ministarstvo, nevladine organizacije mediji	Budžet LS Donatori

3. Sprečavanje i suzbijanje bolesti i vodećih rizika za zdravlje

3.1. Unapređenje epidemiološkog nadzora nad bolestima, povredama i faktorima rizika

3.1.1. Unapređenje registara lica obolelih od bolesti i stanja od većeg javno zdravstvenog značaja, kontinuirano;

3.1.2. Unaprediti nadzor nad vodećim zaraznim bolestima, od 2022. godine i biće uveden elektronski imunizacioni registar;

3.1.3. Pripremljenost i odgovor na vanredne situacije i opasnosti po zdravlje, kontinuirano;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
3.1.1.1 Kontrolisati se i unaprediti prijavljivanje bolesti od strane ZU nadležno	2022.g. god kontinuirano	Unapređen registar lica obolelih od bolesti i stanja od većeg javnozdravstvenog značaja: maligne bolesti,	Broj registrovanih bolesti	Registar bolesti i stanja od većeg javnozdravstvenog značaja	Sve zdravstvene ustanove u Tutinu	Sve zdravstvene ustanove u Tutinu	Budžet MZ, LS

m ZZJZ							
3.1.2.1 Kontinuirano sprovođenje nadzora nad vodećim zaraznim bolestima ai uvođenje elektronskog imunizacionog registra	2022. god. kontinuirano	Unapređen nadzor nad vodećim zaraznim bolestima : oboljenja slična gripu,akutne res.inf.,krvno prenosive virusne zar.bol.	Procedure za nadzore , broj registrovanih u imunizacionom registru	Imunizacijski registar	LS , IZJZ „Batut“	ZZJZ NP, Dom zdravlja Tutin , LS	Budžet MZ, LS
Kontinuirano preispitivanju skladu sa aktuelnom situacijom i potreba ma	2022. god. kontinuirano	Ažuriran Plan za pripremljenost i odgovornu na vanredne situacije i opasnosti po zdravlje	Proceduri i akcioni plan	Publikovan Plan za pripremljenost i odgovornu na vanredne situacije i opasnosti po zdravlje	Sve zdravstvene ustanove u Tutinu, Savet za zdravlje	Sve zdravstvene ustanove u Tutinu, Savet za zdravlje	Budžet MZ, LS

3.2. Unapređenje sistema za rano otkrivanje i suzbijanje epidemija;

3.2.1. Obezbediće se održivost primene specifičnih mera suzbijanja epidemija i podrška, kontinuirano;

3.2.2. Obezbediće se standardizacija laboratorijskih procedura u sistemu ranog otkrivanja i suzbijanja epidemija;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
3.2.1. Obezbediće se održivost primene specifičnih mera prevencije i suzbijanja epidemija i podrška, kontinuirano;	2022. god. kontinuirano	Primenjuju se specifične mere za prevenciju i suzbijanje epidemija	Protokoli za prevenciju i suzbijanje epidemija	Istaknuti protokoli na sajtu ZZJZ NP	IZJZ „Batut“, ZZJZ NP, LS- savet za javno zdravlje	IZJZ Batut, ZZJZ NP, LS Zdravstvene ustanove, obrazovne ustanove	Budžet MZ, LS Drugi izvori
3.2.2. Obezbediće se standardizacija	2022. god. i dalje kontinuirana	Obezbeđene standardne laboratorijske	Standardne laboratorijske		IZJZ „Batut“, ZZJZ NP,	IZJZ „Batut“, ZZJZ NP,	Budžet MZ, LS

laboratorijskih procedura u sistemu ranog otkrivanja i suzbijanja epidemija;	no	procedure u sistemu ranog otkrivanja i suzbijanja epidemija;	jske procedura za rano otkrivanje epidemija		LS- savet za javno zdravlje	LS- savet za javno zdravlje	Drugi izvori
--	----	--	---	--	-----------------------------	-----------------------------	--------------

3.3. Unapređenje sprečavanja i suzbijanja hroničnih nezaraznih bolesti i povreda

3.3.1. Unapređenje zdravstvene zaštite u oblasti sprečavanja i suzbijanja kardiovaskularnih bolesti

3.3.2. Unapređenje zdravstvene zaštite u oblasti sprečavanja i suzbijanja dijabetesa sprovodiće se kontinuirano;

3.3.3. Podržavanje i sprovođenje Programa prevencije povreda;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucije	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
3.3.1.1 -Uvođenje preventivnih aktivnosti (medijske kampanje , predavanja) u cilju smanjenja faktora rizika za KVB: - pojačati odziv na preventivne preglede kod izabranog lekara	2022. god. i dalje kontinuirano	Povećan broj preventivnih pregleda po izabranom lekaru za 5%	Povećan procenat preventivnih pregleda po izabranom lekaru	Internet stranica ZZJZ NP	Dom zdravlja Tutin ZZJZ	ZZJZ NP, LS Zdravstvene ustanove	Budžet LS Drugi izvori
3.3.2.1 -Povećati broj preventivnih pregleda kod izabranog lekara -Povećati broj predavanja na temu „ Prevencija i rano otkrivanje dijabetesa“	2022. god. i dalje kontinuirano	Povećan broj preventivnih pregleda i predavanja	Broj pregleda i predavanja	Internet stranica ZZJZ Novi Pazar	IZJZ Batut, ZZJZ Novi Pazar, LS	IZJZ Batut, ZZJZ NP, LS Zdravstvene ustanove: Dom zdravlja Tutin i ZZJZ NP Školske ustanove	Budžet MZ, LS Drugi izvori
3.3.3.1 Sprovođenje programa prevencije povreda u	Od 2022.g. i dalje u kontinuitetu	Program prevencije povreda se sprovodi u svim PU, OŠ	Izveštaj o sprovedenim aktivnostima u okviru programa	Internet stranica ZZJZ NP	IZJZ Batut, NP, LS	IZJZ „Batut“, ZZJZ NP, LS Zdravstvene ustanove,	Budžet MZ, LS, Drugi izvori

P.U i O.Š.			prevencije povreda			obrazovne ustanove	
------------	--	--	--------------------	--	--	--------------------	--

3.3.4. Podrška skriningu karcinoma dojke i karcinoma grlića materice

SPECIFIČNI CILJ:	Aktivnosti	Rok, počet ak i kraj	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorne institucij a	Instituci e koje učestvju u	Izvor finansiranja
3.3.4.1								
Povećati obuhvat žena koje podležu skriningu karcinoma dojke na 75% u narednih 10 godina	1.1.1 Izraditi proceduru o načinu funkcionisanja Tima za koordinaciju sprovođenja skrininga dojke	2022.	Sačinjen a procedura	Procedura	Internet stranica ZZJZ NP i Doma zdravlja Tutin,	Opština Tutin-Savet za zdravlje, ZZJZ NP , Dom zdravlje Tutin,	mediji	LS, Drugi izvori
	1.1.2 Izraditi plan o zdravstveno vaspitnom radu i socijalnoj mobilizaciji žena koje podležu skriningu karcinoma dojke	Do 30.09.. 2022.	Izrađen plan o zdravstveno vaspitnom radu i socijalnoj mobilizaciji žena zaposlenih u javnom sektoru	Plan o zdravstveno vaspitnom radu i socijalnoj mobilizaciji žena zaposlenih u javnom sektoru	Podnet izveštaj Savetu za zdravlje o Planu	Opština Tutin-Savet za zdravlje, ZZJZ NP , Dom zdravlja Tutin,	mediji	LS, Drugi izvori
	1.1.3 Sprovodi se Plana o zdravstveno vaspitnom radu i socijalnoj mobilizaciji žena *obrazložen je aktivnosti	Od 2022. kontinuirano	Sproved en zdravstveno vaspitni rad i anketiranje žene u predviđenom broju javnih ustanova	Broj predavanja i radionica, broj registrovanih žena	Podnet izveštaj Savetu za zdravlje	Opština TutinSav et za zdravlje, ZZJZ NP , Dom zdravlja Tutin,	mediji	Budžet LS, donatori
	1.1.4 Formiranje baze podataka o	30.01. 2023.	Formira na baza podatka sa i	Baza podataka sa terminima	Priložena baza Savetu za zdravlje	Opština Tutin-Savet za zdravlje,	Dom zdravlja Tutin	Nadležno ministarstvo za zdravlje

	populaciji žena koje podležu skriningu i ažuriranje termina zakazanih mamografija * obrazloženje		ažurirani zakazani termini za mamografiju	za mamografi ju		ZZJZ NP , Dom zdravlja Tutin,		
	1.1.5 Edukacija još tri radiologa i jednog tehničara koji su obučeni skrinin karcinoma dojke	2022.-2023.	Edukovani radioolozi i tehničari za skrinig karcinoma dojke			Opština Tutin-Savet za zdravlje, ZZJZ NP, Dom zdravlja Tutin,		
	Angažovanje stručnih lica za sprovođenje skriningsa	U kontinuitetu	Angažovanje stručnih lica	Broj angažovanih stručnih lica	Akt o angažovanju	MZ, LS, Dom zdravlja Tutin	Dom zdravlja Tutin	MZ, Opština Tutin

*1.1.3

Plan zdravstveno vaspitnog rada –Tema „Ispitivanje znanja, stavova i ponašanja u vezi sa prevcijom karcinoma dojke i grlića materice sastoji se iz:

4. Razvoj akcija promocije zdravlja u zajednici

4.1. Unapređenje znanja i ponašanja populacije u vezi sa očuvanjem i unapređenjem zdravlja i smanjivanjem faktora rizika

4.1.1. Kontinuirano unapređenje sprovođenja zdravstveno vaspitnog rada u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama do 2026. godine;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
4.1.1 .1. Izrada Programa zdravstvenog vaspitanja u preškolskim ustanovama, osnovnim i	2022. god.	Znanje i ponašanje populacije u vezi sa zdravljem biće unapređeno	Izveštaj o sprovođenju programa o zdravstvenom vaspitanju upreškolskim ustanovama,	Podzakonski akt	Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ,,Batut“, ZZJZ NP, Zavod za unapređen	Budžet RS , Ministarstvo zdravlja Ministarstvo prosvete

srednjim školama			osnovnim i srednjim školama			je obrazovanja i vaspitanja	
4.1.1.2. Implementacija i praćenje i evaluacija Programa zdravstvenog vaspitanja u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama	2022-2023. g.	Biće usvojen Programa zdravstvenog vaspitanja u PU, OŠ i ŠŠ	Programa zdravstvenog vaspitanja u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama	Dokumentacija o sprovedeno m programu	Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ „Batut“, ZZJZ NP, Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja	Budžet RS , Ministarstvo zdravlja Ministarstvo prosvete

4.1.2. Kontinuirano unapređenje sprovođenja zdravstveno vaspitnog rada u zdravstvenim ustanovama;

4.1.2.1. Analiza i sproveđenje zdravstveno vaspitnog rada u zdravstvenim ustanovama	2022. godine	Rezultati sprovedenog zdravstveno vaspitnog rada u ZU biće analizirani	Izveštaj o svedenim aktivnostima	Izveštaj o svedenim aktivnostima	Ministarstvo zdravlja,	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ „Batut“, ZZJZ NP	Budžet MZ
---	--------------	--	----------------------------------	----------------------------------	------------------------	--	-----------

4.1.3. Sprovodiće se i evaluirati kampanje promocije zdravlja u skladu sa aktuelnim problemima i prioritetima.

4.1.3.1. Izrada plana sprovođenja kampanja promocije zdravlja	2022. godina	Plan sprovođenja kampanja promocije zdravlja biće izgrađen	Plan sprovođenja kampanja promocije zdravlja	Dokument plana	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ „Batut“, ZZJZ NP	Bužet RS
4.1.3.2. Sprovođenje kampanja promocije zdravlja i evaluacija ankete – ispitivanje stavova i znanja o faktorima rizika na zdravlje	2022. god i dalje	Podignut nivo znanja	Izveštaj o sprovođenju kampanja promocije zdravlja i evaluacija anketa	Dokument - Izveštaj o sprovođenju kampanja promocije zdravlja i evaluacija anketa	JLS., ZZJZ	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ „Batut“, ZZJZ NP, predstavnici MAS medija, udruženja	Bužet RS

4.2.Unapređenje partnerstva i društvene uključenosti za zdravlje u lokalnoj samoupravi – primena mehanizama za integrisano upravljanje

4.2.1. Savet za zdravlje utvrđivaće predlog plana javnog zdravlja na lokalnom nivou, pratiće godišnje sprovođenje plana kroz posebne programe iz oblasti javnog zdravlja;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor n finansiranja
Praćenje sprovođenja Plana javnog zdravlja od strane Saveta za zdravlje lokalne samouprave		Od 2022.g. Savet za zdravlje će pratiti sprovođenje plana javnog zdravlja	Broj implementiranih programa javnog zdravlja u skladu sa planom	Izveštaj o radu saveta za zdravlje	MZ, LS	ZZJZ Novi Pazar, Savet za zdravlje Tutin, druge zdravstvene ustanove, udruženja	Bužet RS I drugi izvori

4.2.2. Formiranje „Koalicije za zdravlje

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor n finansiranja
Potpisivanje protokola o saradnji članova koalicije za zdravlje: Savet za zdravlje Tutin, ZZJZ NP, DZ, OB, MUP, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade, U druženje dijabetičara, Školska uprava,	2022.	Potpisan protokol o saradnji i formirana koalicija za zdravlje	Dokument	Objavljen dokument protokola o saradnji na sajtu grada NP	LS, Savet za zdravlje Tutin, ZZJZ NP, DZ, OB, MUP, Centar za socijalni rad, Kancelarija za mlade, U druženje dijabetičara, Školska uprava,	MEDIJI	Budžet LS

4.3. Razvoj i osnaživanje mreže okruženja koja podržavaju zdravlje i zdrave izbore

4.3.1. Izraditi Program „Zdrav vrtić“ na lokalnom nivu:

4.3.2 Izraditi Program „Zdrava škola“ na lokalnom nivou

Aktivnosti	Rok,	Očekivani	Indikator	Izvori	Odgovorn	Institucije	Izvor finansiranj
------------	------	-----------	-----------	--------	----------	-------------	-------------------

	početak i kraj izvršenja	rezultati		verifikacije	a institucija	koje učestvuju	a
4.3.1.1 Izraditi i usvojiti program „Zdrav vrtić“	Do 31.12.2022. god	Izrađen i usvojen program	Program	Objavljen u „Sl. listu opštine Tutin“	LS, Predškolske ustanove	Ministarstva nadležna za poslove : prosvete, rada i socijalnih pitanja, Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ „Batut“, ZZJZ NP , predškolske ustanove	Bužet Republike Srbije M3 PG, donatori
4.3.1.2 Implementacija, praćene i evaluacija programa „Zdrav vrtić“	Od usvajanja programa do 31.12.2025.	Program „Zdrav vrtić“ biće implementiran u najmanje 45% predškolskih ustanova	Broj predškolskih ustanova u kojima je implementiran program „Zdrav vrtić“	Dokumentacija, Izveštaj o sprovođenju programa „Zdrav vrtić“	LS ,Predškolske ustanove		
4.3.2.1 Izraditi i usvojiti program „Zdrava škola“	Do 31.12.2022. god	Izrađen i usvojen program	Program	Objavljen u „Sl. listu opštine Tutin“	LS, Školske ustanove	Ministarstva nadležna za poslove : prosvete, rada i socijalnih pitanja, Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, IZJZ „Batut“, ZZJZ NP , predškolske ustanove	Bužet Republike Srbije M3 PG, donatori
4.3.2.2 Implementacija, praćene i evaluacija programa „Zdrava škola“	Od usvajanja programa do 31.12.2025.	Program „Zdrava škola“ biće implementiran u najmanje 45% školskih ustanova	Broj školskih ustanova u kojima je implementiran program „Zdrava škola“	Dokumentacija, Izveštaj o sprovođenju programa „Zdrava škola“			

5. Podrška razvoju dostupne, kvalitetne i efikasne zdravstvene zaštite

5.1. Unapređenje dostupnosti i pristupačnosti zdravstvene službe

5.1.1. Podržaće se osnovni paket zdravstvenih usluga na svim nivoima zdravstvene zaštite;

5.1.2. Ustanoviće se održiva podela rada među zdravstvenim ustanovama;

5.1.4. Obezbediće se jednaka dostupnost i pristupačnost zdravstvenih usluga za celokupno stanovništvo;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
5.1.1. Podržaće se osnovni paket	Od 2022.g. i dalje	Podržan osnovni paket zdravstvenih	Procedure i izveštaji o sprovođenju	Dokumentacija o sprovođenom programu	MZ	Sve zdravstvene ustanove, LS	Budžet RS i ostali izvori

zdravstvenih usluga na svim nivoima zdravstvene zaštite;		usluga na svim nivoima zdravstvene zaštite;					
5.1.2. Ustanoviće se održiva podela rada među zdravstvenim ustanovama.	Od 2022. god i dalje	Postignuti dogovori oko podele rada među zdravstvenim ustanovama	Dogovorena podela rada među zdravstvenim ustanovama	Ugovori	Ministarstvo nadležno poslove zdravlja	Sve zdravstvene ustanove, LS	Budžet RS i ostali izvori
5.1.3. Obezbediće se jednaka dostupnost i pristupačnost zdravstvenih usluga koje su besplatne za celokupno stanovništvo.	Od 2022. god i dalje	Postignuta jednaka dostupnost i pristupačnost besplatnih zdravstvenih usluga za sve građane koji imaju zdravstveno osiguranje	Povećan broj usluga koje se finansiraju sredstvima RFZO a	Zapisnici i izveštaji sa sastanaka i komisija	Savet za zdravlje, sve zdravstvene ustanove	Sve zdravstvene ustanove, LS	Budžet LS i RFZO, ostali izvori

5.2. Unapređenje kvaliteta zdravstvene zaštite i bezbednosti pacijenata

5.2.1. Usvojiće se standardi kvaliteta svih nivoa zdravstvene zaštite;

5.2.2. Akreditovaće se većina zdravstvenih ustanova;

5.2.3. Kontinuirano će se unapređivati procedure za poštovanje prava pacijenata

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
5.2.1. Usvojiće se standardi kvaliteta svih nivoa zdravstvene zaštite;	2022.g.	Definisanje standarda kvaliteta za sve delatnosti na svim nivoima z.z	Definisani standarda kvaliteta za sve delatnosti na svim nivoima z.z	Publikacija sa standardima kvaliteta za sve delatnosti na svim nivoima z.z	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja	IZJZ „Batut, ZZJZ Novi Pazar ,sve zdravstvene ustanove	Budžet RS, MZ
5.2.2. Akreditovaće se većina zdravstvenih ustanova	2022.g.i dalje	Akreditacija zdravstvenih ustanova na 7 godina	Akreditovana zdravstvena ustanova na 7 godina	Sertifikat o akreditaciji zdravstvene ustanove na 7 godina	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja	IZJZ Batut, ZZJZ Novi Pazar,sve zdravstvene ustanove	Budžet RS, MZ
5.2.3. Kontinuirano će se unapređivati	2022.g.i dalje	Potpuno sprovođenje procedure za	Prigovori pacijenata na nepoštovanje prava	Postojanje procedure za poštovanje	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja	IZJZ Batut, ZZJZ Novi Pazar,sve zdravstvene	Budžet RS,MZ

procedure za poštovanje prava pacijenata		poštovanje prava pacijenata		prava pacijenata i unutrašnje provere kvaliteta rada		ustanove	
--	--	-----------------------------	--	--	--	----------	--

6. Razvoj sistema javnog zdravlja

6.1. Razvoj i osnaživanje kadrovskog kapaciteta u sistemu javnog zdravlja na teritoriji opštine Tutin

6.1.1. Obaviće se analiza javnozdravstvenih kadrova, definisati i usvojiti Plan potreba za javnozdravstvenim kadrovima na teritoriji opštine Tutin;

6.1.2. Kontinuirano će se sprovoditi usavršavanje kadrova iz Zavoda zajavno zdravlje, Doma zdravlja i drugih zdravstvenih ustanova i kadrova institucija izvan sistema zdravstvene zaštite putem akreditovanih akademskih programa iz javnog zdravlja i akreditovanih kurseva kontinuirane edukacije;

Aktivnosti	Rok, početa k i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
6.1.1. Obaviće se analiza javnozdravstvenih kadrova, definisati i usvojiti Plan potreba za javnozdravstvenim kadrovima na teritoriji opštine Tutin	2022.g . i dalje	Obavljena analiza javnozdravstvenih kadrova, definisani i usvojeni Planovi potreba za javnozdravstvenim kadrovima na teritoriji opštine Tutin, formirana baza podataka	Pristupačnost i operativnost baze	Baza podataka	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja	IZJZ „Batut“, ZZJZ NP, ostale zdravstvene ustanove	Budžet RS, MZ
6.1.2. Kontinuirano će se sprovoditi usavršavanje kadrova iz Zavoda zajavno zdravlje, Doma zdravlja i drugih zdravstvenih ustanova i kadrova institucija izvan sistema zdravstvene zaštite putem akreditovanih akademskih programa iz javnog zdravlja i akreditovanih kurseva kontinuirane edukacije	2022.g . i dalje	Usavršeni kadrovi iz Zavoda zajavno zdravlje, Doma zdravlja i drugih zdravstvenih ustanova i kadrova institucija izvan sistema zdravstvene zaštite putem akreditovanih akademskih programa iz javnog zdravlja i akreditovanih kurseva kontinuirane edukacije	Broj obučenih kadrova	Sertifikati o edukaciji	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja	IZJZ „Batut“, ZZJZ NP, ostale zdravstvene ustanove	Budžet RS, MZ. Budžet ZZJZ NP , Budžeti drugih zdravstvenih ustanova, Projekti EU, Drugi izvori

kurseva kontinuirane edukacije							
--------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

6.2. Uvećanje prostornog kapaciteta, opreme i razvoj informacionog sistema Zavoda za javno zdravlje

6.2.1. Pomoći finansiranje uvećanja prostornog kapaciteta Zavoda za javno zdravlje Novi Pazar;

6.2.2. Sve delatnosti Zavoda za javno zdravlje biće akreditovane;

6.2.3. Biće potpuno razvijen informaciono - komukacioni sistem javnog zdravlja u Zavodu za javno zdravlje i ostalim zdravstvenim ustanovama;

Aktivnosti	Rok, početak i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvor finansiranja
6.2.1. Pomoći finansiranje uvećanja prostornog kapaciteta Zavoda za javno zdravlje Novi Pazar	2022.g. i dalje	Pomognuto finansiranje uvećanja prostornog kapaciteta Zavoda za javno zdravlje NP	Ugovori o pomoći u finansiranju	Opredeljena sredstva za pomoći u finansiranju	MZ, LS, ZZJZ NP	ZZJZ NP,LS	Budžet RS, MZ. Budžet ZZJZ NP , budžet LS
6.2.2. Sve delatnosti Zavoda za javno zdravlje biće akreditovane	2022.g. i dalje	Akreditacija svih delatnosti Zavoda za javno zdravlje	Broj akreditovanih delatnosti	Sertifikati o akreditaciji	MZ, ZZJZ NP	MZ, ZZJZ NP	Budžet RS, MZ. Budžet ZZJZ Novi Pazar , budžet LS
6.2.3. Biće potpuno razvijen informaciono - komukacioni sistem javnog zdravlja u Zavodu za javno zdravlje i ostalim zdravstvenim ustanovama;	2022.g. i dalje	Unapređen : 1.hardverski deo opreme- serverska oprema, računari i drugo;; 2.računarska mreža; 3.softverski deo – operativni sistemi, nalaz podataka i aplikativni softver	Centralizacija informacionog sistema, pristupačne i funkcionalne baze podataka	Postoji adekvatan Informaciono komukacioni sistemi	MZ, ZZJZ NP	ZZJZ NP, LS, druge zdravstvene ustanove	Budžet RS, MZ. Budžet ZZJZ NP , budžet LS, Budžeti drugih zdravstvenih ustanova

6.3. Uspostavljanje održivog finansiranja Zavoda za javno zdravlje i fiskalnih podsticaja za javno zdravstvene aktivnosti

6.3.1. Podržaće se izmene finansiranja Zavoda za javno zdravlje, tako da dominira izvor finansiranja iz budžeta do 60%, putem programa od opštег interesa;

6.3.2. Predložiće se minimalni skup usluga koje obavlja Zavod za javno zdravlje, a finansira Republički fond zdravstvenog osiguranja, na osnovu doprinosa;

6.3.3. Predložiće se izmene propisa o finansiranju programa javnog zdravlja na teritoriji lokalne samouprave, tako da lokalna samouprava bude u obavezi da finansira programe i aktivnosti javnog zdravlja na svojoj teritoriji;

Aktivnosti	ROK Početa k i kraj izvršenja	Očekivani rezultati	Indikator	Izvori verifikacije	Odgovorna institucija	Institucije koje učestvuju	Izvorni finansiranja
6.3.1. Podržaće se izmene finansiranja Zavoda za javno zdravlje, tako da dominira izvor finansiranja iz budžeta do 60%, putem programa od opštег interesa;	2022.g. i dalje	Izmenjen način finansiranja Zavoda za javno zdravlje, tako da dominira izvor finansiranja iz budžeta do 60%, putem programa od opštег interesa;	Udeo finansiranja	Zakonski akti, ugovori	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja,	IZJZ Batut,, ZZJZ NP, MZ	Budžet RS, MZ
6.3.2. Predložiće se minimalni skup usluga koje obavlja Zavod za javno zdravlje, a finansira Republički fond zdravstvenog osiguranja, na osnovu doprinosa;	2022.g. i dalje	Usvojene minimalne usluge koje obavlja Zavod za javno zdravlje, a finansira Republički fond zdravstvenog osiguranja, na osnovu doprinosa	Broj usluga	Ugovori o usvajanju minimalni skup usluga koje obavlja Zavod za javno zdravlje, a finansira Republički fond zdravstvenog osiguranja, na osnovu doprinosa;	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, Zdravstvenog osiguranja	LS , RFZO, ZZJZ NP	Budžet RS, LS
6.3.3. Predložiće se izmene propisa o finansiranju programa javnog zdravlja na teritoriji opštine Tutin tako da lokalna samouprava bude u obavezi da finansira programe i aktivnosti javnog zdravlja na svojoj teritoriji.	2022.g. i dalje	Usvojene izmene propisa o finansiranju programa javnog zdravlja na teritoriji opštine Tutin tako da lokalna samouprava bude u obavezi da finansira programe i aktivnosti javnog zdravlja na svojoj teritoriji.	Broj finansiranih programa javnog zdravlja	Ugovori o finansiranju programa javnog zdravlja	Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, LS	LS	Budžet RS, LS

FINANSIRANJE

Poslovi Opštine se finansiraju iz izvornih i ustupljenih prihoda, transfera, primanja po osnovu zaduživanja i drugih prihoda i primanja utvrđenih zakonom. Opštini Tutin pripadaju izvorni prihodi ostvareni na teritoriji opštine, u skladu sa Zakonom koji uređuje finansiranje lokalne samouprave.

Skupština donosi budžet Opštine za svaku fiskalnu godinu, kojim se obuhvataju svi prihodi i druga primanja, zaduživanja i druge finansijske transakcije, rashodi i drugi izdaci, u skladu sa zakonom. Po isteku godine za koju je budžet donet sastavlja se završni račun o izvršenju budžeta opštine Tutin.

Odluka o budžetu opštine Tutin za 2021. godinu je urađena po novoj metodologiji izrade budžeta koji se zove Programsко budžetiranje. U Odluci o budžetu Opštine za 2021. godinu svaka oblast je definisana u okviru programa pod određenim brojem. Oblast zdravstvene zaštite se finansira kroz finansiranje Program 1801 što je ukupno 8.800.000,00

Za finansiranje projekta primarna zdravstvena zaštita preko kojeg je angažovano 24 radnika u Domu zdravlja Tutin, kako bi funkcionalne ustanove primarne zdravstvene zaštite i izdvojeno je **16.102.454,00** dinara iz budžeta opštine Tutin kojim je predviđeno finansijskim planom rashoda za 2021. godinu a gde je označeno pozicijom 163/0 u Budžetu opštine Tutin.

Program 1801 ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

1801-5001 Rekonstrukcija ambulante u Ribaricu 4.800.000,00

1801-5002 Rekonstrukcija ambulante u Crkvinama 4.000.000,00

Ukupno za program: 1801 ZDRAVSTVENA ZAŠTITA 8.800.000,00

Očekivanja su da nakon usvajanja Plana javnog zdravlja ,čiji će sastavni deo biti Akcioni plan za sprovođenje ,u kome će biti definisani programi, koji će se za narednu kalendarsku godinu sadržati u Odluci o budžetu grada za narednu godinu.

STAVOVI I JAVNO ZDRAVSTVENE POTREBE STANOVNJIŠTVA I ZAJEDNICE

Slika zdravlja opštine Tutin je dopunjena konsultovanjem stanovništva o tome šta oni uviđaju kao problem i koja su moguća rešenja. Lista problema definisana je kao:

- javna higijena,
- saobraćaj,
- mentalitet naroda, ponašanje ljudi
- urbanistička nesređenost
- male zarade, mala primanja
- malo vremena za fizičku aktivnost

Kreiranje slike zdravlja je sprovedeno uz konsultovanje građana, njeno praćenje nam omogućava kontinuirano razvijanje i podsticanje partnerstva i motivisanje partnera na učešće u aktivnostima kojima se unapređuju zdravlje građana opštine Tutin.

6.PRAĆENJE I IZVEŠTAVANJE

Praćenje i izveštavanje je neophodno kako bi se uspešno realizovale mere i aktivnosti predviđene Planom javnog zdravlja opštine Tutin do 2026. godine.

Proces implementacije Plana javnog zdravlja mora biti definisan kako bi se osigurao njegov nastavak. Ključni akteri moraju biti svesni svojih uloga i odgovornosti, a izvršna vlast mora dodeliti odgovornosti i finansijska sredstva , tako da se planirane aktivnosti efikasno realizuju. Neophodno je i definisati set merljivih ciljeva, kako bi se pratio napredak, odnosno približavanje ili udaljavanje od zadatih pozicija . Postizanje zadatih ciljeva moraju pratiti sve osobe uključene u proces. Način na koji se proces praćenja i izveštavanja ostvaruje daje život sistem upravljanja i praćenja, ostvarujući brojne i raznovrsne relacije u okviru organizacije i van nje.

Proces strateškog planiranja je dinamičan proces, a finalni dokumenti se takođe posmatraju kao dinamični, odnosno, promenljivi alati. Kao garancija navedenog aktivnog pristupa, celokupan proces planiranja bi trebalo da je određen sledećim ciklusima: analize, planiranja, programiranja, implementacije, realizacije, praćenja, procene i ponovne analize, itd.

Posle toga predстоji ponovno preispitivanje pravaca i aktera implementacije, uz prilagođavanje potrebama za izradu sledećeg strateškog dokumenta u oblasti javnog zdravlja.

Faza implementacije Plana javnog zdravlja opštine Tutin se bazira na kombinaciji akcionog plana, organizacione strukture i uključivanju zainteresovanih aktera. Proces praćenja i izveštavanja o realizaciji Plana javnog zdravlja opštine Tutin je inkorporiran i koristi postojeću strukturu u lokalnoj, gradskoj administraciji.

Stepen realizovanosti Plana javnog zdravlja opštine Tutin mora biti stalno praćen i procenjivan preko godišnjih ciklusa evaluacije korišćenjem merljivih pokazatelja i indikatora učinka. Svi ti indikatori su osnova za sistem praćenja i izveštavanja implementacije strategije javnog zdravlja. Indikatori pružaju osnovne informacije i znanja u vezi sa napretkom procesa implementacije strategije i dinamikom izveštavanja. Sve promene indikatora, svi rezultati i godišnje evaluacije moraju biti dostupne svim građanima putem jednostavnog i jasnog izveštaja.

Iniciranje i praćenje sprovođenja aktivnosti Plana javnog zdravlja grada Novog Pazara vršiće Savet za zdravlje.

Praćenje i izveštavanje realizacije Plana javnog zdravlja opštine Tutin 2021 do 2026. godine podrazumeva:

- kontinuirane aktivnosti na prikupljanju podataka za potrebe praćenja indikatora,
- godišnje ažuriranje podataka, popunjavanje i vrednovanje indikatora sa analizom tendencija po pojedinim pokazateljima,
- aktivnosti na praćenju realizacije godišnjih akcionih planova,
- pripremanje izveštaja imenovanom skupštinskom telu grada o efektima realizacije Plana javnog zdravlja, najmanje jednom godišnje,
- pripremanje predloga za modifikaciju pojedinih ciljeva, mera ili programa,
- Skupština opštine godišnje razmatra izveštaj o realizaciji, usvaja akcioni plan za narednu godinu i razmatra eventualne predloge za prilagođavanje programa promjenjenim okolnostima.

ZAKLJUČAK

Ceo ovaj proces dovodi do preuzimanja odgovornosti za zdravlje na nivou lokalne zajednice i svih njenih aktera, zato Savetnik za zaštitu prava pacijenata predlaže da se Plan javnog zdravlja usvoji .